

LAJOS ÁRPÁD

EMLÉKEZETE

**A MISKOLCI
HERMAN OTTÓ MÚZEUM
NÉPRAJZI KIADVÁNYAI
XXI.**

LAJOS ÁRPÁD EMLÉKEZETE

(Születése 75., halála 10. évfordulóján rendezett emlékülés anyaga)

Miskolc, 1987

Szerkesztette:
Szabadfalvi József
és
Viga Gyula

A borítón Lajos Árpád portréja
(*Szabados József* rajza)

ISSN 0544-4233
ISBN 963-7221-04-2

Kiadja a miskolci Herman Ottó Múzeum
Felelős kiadó: dr. Szabadfalvi József

Lajos Árpád életéről és munkásságáról

LAJOS ÁRPÁD, a jeles etnográfus-múzeológus az idén, 1986-ban lenne 75 éves.

Párizsban született 1911. december 7-én, mivel édesapja Lajos Tamás feleségével együtt oda ment tanulni a „divatszűcs” mesterséget. Az első világháború szétszakította a Lajos családot: a háború kitörésekor a családfőt internálták. Édesanyja magára maradván két gyermekével, visszatért Magyarországra. Miskolcra költözött és 1920-ig, férje hazatéréseig egyedül gondoskodott nevelésükről. Itt zajlott Lajos Árpád iskolai pályafutása, majd az elemi és középiskolai tanulmányok elvégzése után a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemre iratkozott be, ahol magyar-német szakos tanári diplomát szerzett. Az egyetemi éveket rövid, alig néhány hetes katonai szolgálat követte. „1935. október 5-én vonultam be katonának mint póttartalékos újonc a győri honvédegyezred soproni iskolájába, mely 1935. december 20-ig tartott” – írja önéletrajzában.

A következő sorok az állástalan diplomás státuszát idézik, amelynek emlékei maradandó nyomokat hagytak benne. Egy ideig szükségmunkásként tartotta fenn magát, statisztikai hivatali adatgyűjtésből, újságkihordásból, hálapátolásból. „Tagja voltam a Diplomás Önszegélyező Szövetségnek – írja – amelynek éjjeli szállásán, a Soroksári út 17-ben húztam meg magam a fűtetlen pincehelyiségben. Étkezésem rendetlen, hiányos volt, többnyire fővárosi inséghelyeken ettem, vagy a vidék falvait, bányatelepeit jártam. Vándorútjaimon ébredt fel érdeklődésem a néprajz iránt.”

A nehéz pályakezdet tehát az érdeklődést is irányította, a keserű emlékü 30-as évek pedig a hivatás iránti elköteleződés éveit voltak. Györffy István melletti egyetemi gyakornoksága, majd a tanársegédi állás az induló szakmai életpálya kiváló iskolájának bizonyult.

Néprajzi munkásságának kezdetét Lajos Árpád 1936-ban jelöli meg. Első munkáiként a Nótás gyermekjátékok Domaházán, A barkó népelnevezés magyarázata, Ivó, bál és a fonóélet Domaházán c. tanulmányait, valamint A magyarság néprajza III-IV. kötetéről írt ismertetését említi.

Az 1938-as esztendő fordulópontot jelentett életében: új álláshelyén, a miskolci evangélikus tanítóképző intézetben magyar- és nyelvszakos tanárként helyezkedett el. Képzős tanári pályafutása csak 1949-ben, az intézet felszámolásakor szakadt meg. Tudományos munkássága szempontjából kiemelkedő alkotás kötődik ehhez az időszakhoz: 1940-ben megjelent „A magyar nép játékai” c. könyve.

A felszabadulás után – átmenetileg – több munkahelyen dolgozott: 1949-től a miskolci Mikszáth Kálmán – később Földes Ferenc – Gimnáziumban, a 2.sz. általános iskolában, majd újra a gimnáziumban tanított. Amikor 1951-ben a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Tanács népművelési osztályán ka-

pott állást, ez egyben fontos lépés volt a végleges, igazán vágyott hivatás gyakorlását biztosító munkahely, a Herman Ottó Múzeum felé. Erről, és az 1965-ig terjedő időszakról – mintegy önmagának is számot adva – a következőket írja: „1952-től régi vágyamnak megfelelően a múzeum dolgozója vagyok. Munkába kerülésem óta három könyvem jelent meg: a Borsodi népdalok, a Borsodi játékok, és a Borsodi balladajátékok. Negyedik könyvem, a Borsodi fonó ez év nyarán kerül kiadásra.” Megemlíti a Herman Ottó Múzeum Évkönyvében és a Múzeumi Közleményekben megjelent tanulmányait is, a többi között egy nomád pásztor-kori ismeretlen népi hangszerről, a bükki mészégetésről, a szépmíves szűcmesterségről és a Hór-völgyi fafaragásról írottakat. A népzene-népdal tárgykörében egy, a borsodi barkóknál elterjedt dallamcsaládról, a mezőkövesdi matyóknál megőrződött ősi dallam-szerkezetéről és a sopentatóniának a borsodi népzeneben való jelentkezéséről szóló írásai fémjelzik ezen időszak tudományos munkásságát. Az említett fórumokon kívül azonban szélesebb körben is publikált Lajos Árpád: elsősorban az Ethnographia és a Néprajzi Közlemények, valamint a Borsodi Szemle és az Észak-magyarország hasábjain közölt írásokat. A témák gazdagsága, – amint erre már a fentebb említett írások alapján is következtetni lehet – lenyűgöző. Népművészet, népnyelv, történelmi hagyományok, népszokások – felsorolni is nehéz lenne valamennyi területet, amelyek Lajos Árpádot foglalkoztatták, s melyekből kisebb-nagyobb terjedelmű és jelentőségű publikációi születtek.

A publikációk által megrajzolt témagazdagság (lásd a cikk függelékének részletes bibliográfiáját!) mögött azonban jól kitapintható Lajos Árpád érdeklődésének három fő területe. Ezek a népi gyermekjátékok, a fonó és fonóélet valamint a népdalok, népzene kutatása. Tevékenységének ez a három vezérfonala, amely egész néprajzi munkásságán végighúzódik, s amelyekben leginkább kifejezésre jut néprajzi módszere is: a hihetetlenül sokoldalú, részletes gyűjtőmunka, melynek eredményei, tapasztalatai saját ismeretként, tudásként összegződtek a kutató Lajos Árpádban. Soha nem idegen, kívülről gyűjtőként jelent meg az általa vizsgált településeken, hanem az ott élő emberek közösségének részeseként, aki egyszerre lehetett gyűjtő és adatközlő, tudós és barát, de mindenek előtt segítőkész, érdeklődő *ember*. Jól tükrözték ezt néprajzi ismeretterjesztő előadásai, melyeken egyaránt beszélt tudományról, saját élettapasztalatairól és gyűjtéseiről, mellette táncolt és énekelt, maga illusztrálva mondandóját színesen, lebilincselően.

A megjelent írásokon kívül feltétlenül említésre méltó az igen gazdag, feldolgozatlan anyag a szerző hagyatékában, a HOM Néprajzi Adattárában. Az anyag kitartó szorgalmú, szerteágazó gyűjtőmunkáról tanúskodik, de tartalmi értékeire csak következtethetünk.

Lajos Árpád tudományos munkásságával és közéleti tevékenységével mindvégig igyekezett életre kelteni a múlt népi kultúráját, és annak hasznos örökségével táplálni a kulturális tömegmozgalmakat.

1961-ben, az Észak-Magyarország egyik számában A népi zeneiészletről szóló cikkében pl. a következőket írja: „Nem igaz, hogy elavult a népzene! Csak azokkal történt baj, akik eltávolodtak tőle. A magyar népzene századokon át alakult a nép válogató, alkotó ízlése nyomán. A több, mint 10.000 ismert népi dallam a dolgozó tömegek szellemi alkotása. A szocialista művelődéspolitikai fontos kötelessége, hogy e népi zeneiészlés ápolását, fejlesztését felvállalja.” Fáradhatatlanul szervezte a népi együtteseket nemcsak helyben, hanem a megye valamennyi járásában. A gyakorlati iskolai nevelő-munkához felbecsülhetetlen értékű segítséget nyújtott. A tömegkommunikációs eszközöket is igénybe véve igyekezett átmenteni, megőrizni a népi hagyományokat, terjeszteni és közkinccsé tenni őket, hogy gazdagítsa vele a más is. Vezéralakja volt a TIT Néprajzi ismeretterjesztő tevékenységének.

1969-ben megbízottként rövid időn át ellátta a megyei múzeumigazgató tisztségét is. Munkásságát 1955-ben Szocialista Kultúráért kitüntetéssel, nyugdíjazása előtt pedig Munka érdemrenddel ismerték el. 1973-ban nyugállományba vonult, ám aktivitása ezután sem szűnt meg, a múzeum külső munkatársaként tovább dolgozott.

1976. október 3-án a helyi újság- és rádió tragikus közlekedési balesetről adott hírt: szeptember 29-én, életének 65. évében elhunyt Lajos Árpád, nyugalmazott muzeológus.

A dédestapolcsányi temetőben helyezték örök nyugalomra. A pályatársak és barátok, a fiatalabb munkatársak és a távolabbi tisztelők több nekrológban méltatták tevékenységét, emléket állítva szeretetreméltó egyéniségének is.

Úgy gondolom, aki alaposabban megismerkedik Lajos Árpád munkásságával, vagy aki közelebbről is ismerte őt, az a tragikus véletlen ellenére sem szomorú képet őriz vele kapcsolatban. Munkatársainak róla alkotott jellemzését talán Viga Gyula foglalta össze a legkifejezőbben. Ők, — a volt munkatársak — életerővel, emberséggel, józan bölcsességgel teli embernek ismerték, olyannak, aki a közösség számára is ritka érték: segítőkész, fáradhatatlan. Aki emberi jótulajdonságait a tudományos munkában is kamatoztatta: például kapcsolatok teremtésében, a tiszteletben, amelyben minden adatközlőjét részesítette. Munkásságában megtalálta a „tudományos” és „népművelő” munka helyes arányát, s fontos szerepet játszott abban, hogy Borsodban ma is igen aktív az önkéntes néprajzi gyűjtő mozgalom. Tisztelték óriási anyagismeretét, amelynek birtokában fontos összefüggéseket tárt fel, melyek a további kutatómunkához is alapot szolgáltatnak.

Lajos Árpádról a legméltóbban megemlékezni munkásságának felidézésével lehet. Az elemzésre a következő előadások hivatottak. A bevezető feladata csak az életút felvillantása lehetett.

Környeyné Gaál Edit

Lajos Árpád folklorisztikai munkássága

Lajos Árpád a néprajzkutatóknak ahhoz a nemzedékéhez tartozott, amelyik a tudománynak mindkét nagy ágát, az ún. tárgyi és szellemi néprajzot, az etnográfiát és a folklórt egyaránt művelte, s a nép életét egységben, a műveltségi elemek összefüggésében vizsgálta. Széles érdeklődését jól mutatják a tárgyi néprajzi és a társadalomnéprajzi tanulmányai, ez utóbbiról különösképpen egy nemesi falu társadalomszerkezetével kapcsolatos megfigyelései. A tárgyi néprajz területéről írt a szénégetésről, a mészégetésről, a házépítésről, azok díszítéséről, a fafaragásról, a szücs mesterségről és az erdei munkásszállásokról. Kéziratban maradt gyűjtései számos egyéb tárgykör iránti figyelmét is mutatják.

Egész életművét tekintve azonban kétségtelen, hogy Lajos Árpád fő érdeklődési köre a folklór volt. Első publikációi is a népi kultúrának erről a területéről valók.

Gyűjtési inspirációt már diákkorában kapott és mint gimnazista népszokásokat jegyzett le borsodi falvakban. Az egyetemi évek, a budapesti időszak alatt nem volt lehetősége a néprajzi gyűjtésre. A bölcsészeti tanulmányokat folytató, tanári diplomát szerzett ifjú állás nélkül maradva, alkalmi munkával kereste meg a kenyerét a két világháború közötti években. Megélhetéséhez munkaalkalmakat keresett Pest, Nógrád, Heves és Borsod különböző falvaiban. Ez az időszak újra elvezette a néprajzi gyűjtéshez. Vándorlásai során 1937-ben elvetődött a borsodi Domaházára, ahol vincellérkedve nagyszerű lehetősége nyílt a népelet megfigyelésére. Ebből a faluból való első tanulmánya, amelyet a magyar néprajztudomány központi folyóirata, az *Ethnographia* közölt. Ez önmagában is rangos megbecsülést jelentett. Az első publikáció öröme és a nagytekintélyű tudós professzor, Györffy István buzdítása, aki maga mellé vette az egyetemre, egész életére meghatározta pályájának és munkásságának alakulását.

Folklorisztikai kutatásaiban kezdettől fogva rendkívül fontos szerepet kap a népdal, a népzene. Első publikációjára is ez nyomta rá a bélyegét. Azokat a gyermekjátékokat közölte Domaházáról, amelyekhez dalok kapcsolódtak.¹ A nótás gyermekjátékok közül jó érzékkel választotta ki az archaikus dallamokat. A folklór terén voltaképpen autodidakta gyűjtő nagyszerű intuícióval rendelkezett a lényeges dolgok kiemelésére. Arra törekszik, hogy a barkó vidékre jellemző jegyeket megállapítsa. Ez arra mutat, hogy előzőleg más területeken is végzett megfigyeléseket. Bizonyítja ezt egyébként *A magyar nép játékai* c. kötete, amely nem sokkal első írása után, 1940-ben jelent meg. Anyagát egészen rövid idő alatt gyűjtötte Pest, Nógrád, Heves és Borsod megye falvaiból. Megfordult alföldi és dunántúli területeken is.

A magyar nép játékai-t a nagyközönség számára állította össze. A cím nem fedi pontosan a tartalmat. A szép kivitelű könyvecske címe azt sugallja,

hogy mindazok a játékok szerepelnek benne, amelyek a magyar falusi ember, a magyar parasztság életének különböző alkalmaihoz kapcsolódnak. Nem ilyen játékokat közöl, hanem kizárólag gyermekjátékokat, főleg társasjátékokat, amelyekben – amint írja – „a magyar gyerek társas életének egy kis rejtett világa nyílik meg előttünk”. Cél szerint „a magyar nemzeti játékok feltámasztására s az elidegenedett városi sport- és mozdulatművészet népi-nemzeti alapon való újjáteremtésére irányul”.²

A kritika kedvezően fogadta a kötetet. A szakkutatók kiemelik, hogy a szerző a lányok és a fiúk játékait külön-külön elemezve megállapítja a közös motívumokat és az alkotóelemek között „figyelemre méltó párhuzamot von”.³ A játékváltozatok egy része korábbi gyűjteményekben is szerepel, azonban több olyan típus is felszínre került, amely Lajos Árpád kitűnő megfigyelésének köszönhető. A részletes leírásokat a bőséges fényképanyag jól illusztrálja. Ilyen dokumentumok korábban megjelent gyűjteményekből hiányoznak. Emellett különösen kiemelkedő a dallamanyag, amely nélkül a még olyan alapvető gyűjtemény is, mint a Kiss Ároné, hiányosnak tekinthető.

Lajos Árpád gyermekjátékok iránti érdeklődése egész élete folyamán tartott. Terepmunkái során nagyszámú játékot jegyzett le. A népi sportjátékok gyűjtéséhez útmutatót készített (Berecz Istvánnal).⁴ Különösen figyelem előtt tartotta a társasjátékokat. Idevonatkozóan összegyűjtötte és feldolgozta a mezőkövesdi gyermekek társasjátékait.⁵ Gyűjtési tapasztalatait, hatalmas anyaggyűjtését és a játékokra vonatkozó ismereteit elméleti-módszertani tanulmányokban összegezte.

Lajos Árpádot – általában – mint kiváló gyűjtőt tartja számon a szaktudomány. Hangsúlyoznunk kell azonban, hogy „majd minden témakörben készített rendszerező, elméleti problémákat felvető tanulmányt”.⁶ A gyermekjátékokról a magyarság néprajzának új szintézisével kapcsolatban egy mindmáig legjobb módszertani-rendszerező tanulmányt írt.

A *Módszeres szempontok a népi gyermekjátékok rendszerezéséhez* c. munkájában⁷ elvégzi a játék fogalmának alapvető meghatározását, a szó magyarázatát és a játékot elhelyezi a társadalmi élet egész rendszerében. Hangsúlyozza, hogy a gyermekek életében, különösképpen a társaséletben a játékoknak jól áttekinthető, világosan felismerhető kategóriái vannak. A játék az egyik legősibb tevékenység s az legeredetibb formában a gyermeki közösségekben figyelhető meg. Érdekes megállapítás, hogy a gyermekjátékok a felnőttekénél egységesebbek. A felnőttek játécai lényegesen differenciáltabb jelenségek és azok a népelet egyéb kategóriájába (pl. népszokások, népi színháztársas) sorolhatók.

A játékról a szaktudomány képviselői három fő elméletet alakítottak ki, az *erőfölösleg*, az *üdülés* és a *gyakorlás* elméletét. Az elméletek végső konklúziója szerint a játék öncélú tevékenykedés. Mindezekkel szemben Lajos Árpád hangsúlyozza, hogy az elméletek a játéknak csak az okát és célját magya-

rázzák, de arra a kérdésre, hogy voltaképpen mi a játék, nem tudnak feleletet adni, elsősorban azért, mert a játékra metafizikai szemlélettel tekintenek és a játékost, a játszó gyereket kiragadják a környezetéből. Ez a környezet a felnőttek környezete, amelyből a legkülönbözőbb elemek jutnak be a játékszeres és a társas játékba. A gyermekjátékok nagy részében olyan elemek vannak, amelyek a közösségi életformával, foglalkozásokkal, gazdasági élettel, társadalmi szokásokkal stb. függenek össze. Végső konklúzióként megállapítja: „a játszó gyermek nem csupán szórakozik, hanem alkot, s alkotásaiban egy kultúrált életmód megélésére készül fel, adott természeti és társadalmi környezetben . . . , a játék a gyermek spontán alkotó és közösségformáló tevékenysége, melyben a primitív ember kultúrájához fogható, hagyományossá vált kulturális elemek összegeződnek.”

A másik nagy témakör, amellyel Lajos Árpád szintén egész élete folyamán foglalkozott, a fonóélet, a fonóban folyó munka közösségi jellege, kulturális szerepe, a tradíció éltetőjének színtere. Szinte egy időben készült a domaházi gyermekjátékokkal a domaházi fonóéletéről szóló közleménye.⁸

Folklorisztikai gyűjtésében Domaháza meghatározó szerepű volt. Bizonnyos tekintetben szerencsésnek tekinthető, hogy vándorlásai során Domaházára került. Ez a barkó falu szinte a legutóbbi időig a leghagyományőrzőbb települések közé tartozott. Különösen gazdag hagyományt nyújthatott a folklóristának az 1930-as években. Egyébként a barkó falváról általában elmondható, hogy zártabb közösségeikben a hagyományos kultúra lassabban változott.

Csak mellelleg említem meg, hogy Lajos Árpádnak nyomban feltűnt a barkóságon tapasztalt sajátos kultúra, amelyben számos eltérő vonást figyelt meg a szomszédos és távolabbi területekhez képest. Talán azért is foglalkoztatta a *barkó* népelnevezés magyarázatának a kérdése. A terminológia eredetére és értelmére előtte már többen tettek kísérletet. Mint a barkóságon gyűjtő kutató, úgy vélte, hogy szükséges véleményt nyilvánítani ebben – az egyébként véglegesen máig sem tisztázott kérdésben. Ő is voltaképpen csak egy lehetséges – általa elfogadhatónak tűnő – magyarázatot ad, amely szerint a barkó „tarkaszőrűt”, pontosabban „tarkanyakú parasztot” jelent. A pásztorok – akik elhárították maguktól ezt a megnevezést – a nótában így csúfolják a földműveseket: „Nem eszek én hamuba sült bodakot, / Nem szerek tarkanyakú parasztot”. E vélemény szerint tehát az eredet így alakul: *tarka* – *barka* – *barkó*.⁹

A barkóság falvaiból a fonóélettel kapcsolatban jelentős anyag került közleményeibe és fő művébe, a *Borsodi fonó*-ba.¹⁰ Jó érzékkel vette észre, hogy a fonók kitűnő színhelyei a tradíció hagyományozódásának és aktív gyakorlásának.

A fonóházak a magyar népi közösségek életében sajátos munka- és szórakozási helyet képviseltek. Szerepük a néphagyomány megőrzésében, ápolásá-

ban, a folklorisztikai kultúra generációról generációra való átadásában rendkívül jelentős volt. A munka és a szórakozás kapcsolata a fonóban mutatkozott meg leginkább. A fonás, a munka folyamatában is lehet dalolni, meséket, anekdótákat stb. elmondani, monológot, párbeszédet előadni. A kisebb-nagyobb szünetek, vagy naponként a munka befejezése utáni közösségi együttlét a szórakozás megannyi formájának éltetője volt. A fonóház, ahol a résztvevők egy meghatározott közösséget képviseltek, a színjátszásnak, a maszkos alakoskodásnak is kiváló alkalmak és helye volt. A játékosok és a nézők szoros kontaktusban voltak. Lényegében a „színpadon” voltak a nézők. A közönség mintegy körülfogta a szereplőket, s gyakran maga is a játékok részesévé, aktív szereplőjévé vált.

A fonóházi játékok rendkívül változatosak voltak. E téren a többi munkaalkalomhoz viszonyítva különösen fontos hely illeti meg. Más munkaalkalmakkor a játékok nemcsak kisebb változatban fordultak elő, hanem a körülmények miatt lényegesen körülhatároltabbak voltak, s néhány munkaalkalommal csupán egy-két hagyományos játék ismétlődött, s éppen a hely, a szituáció, a játszási körülmények sajátos volta miatt a rögtönzések, a soha meg nem ismételt improvizációs jelenetek, maszkos megjelenítések kerültek előtérbe.

A munkatevékenység és a munkavégzések helye között is lényeges a különbség. A fonás – a példák túlnyomó többségében – barátságos, kellemes, családias környezetben, lakó- vagy bútorozott szobában folyt. A résztvevők – ha nem is ünnepi – de mindenképpen tiszta, a szomszédolásra, látogatásra megfelelő ruhában, a napi egyéb munkatevékenység után megtisztálkodva jelentek meg. Nyugodtan mondhatjuk azt, hogy mindezek az emelkedettebb hangulatot önmagukban, formailag is előkészítették. Ez a közeg a színjátszásra, maszkos játékokra, jelenetek bemutatására kiválóan alkalmas volt. Voltaképpen egy magasabb szintű színjátszásra is adva voltak a feltételek.

A fonóházi színjátszás ideálisnak nevezhető körülményeihez viszonyítottan más alkalmak nem nyújtottak hasonló feltételeket, s ezért nemcsak a játékok előadási színvonalában, kivitelezésében figyelhető meg a különbség, hanem a repertoáryanagban is, sőt, némelykor a funkcióban is.

A fonók jelentőségét a népi, közösségi életben, a folklorisztikai hagyományok megőrzésében és továbbadásában a kutatók egyaránt hangsúlyozzák. A példák többsége szerint a fonókat a mulatozások, az ivások, táncok, a „fajtalan”, „bujá” énekek, mesék s más megbotránkoztató „rosszaságok” miatt tiltották.¹¹ Hiába voltak azonban ezek a tiltások – a 16. századtól kezdődően, s még a két világháború közötti időszakban is – a fonó évszázadokon keresztül megőrizte a munkával és szórakozással összekapcsolódó funkcióit. A néphagyomány, a szokások, a dalok, mesék stb. fenntartására a fonó rendkívül alkalmas közegnek bizonyult. Ebben a népi társadalom legaktívabb csoportja, a legények és a leányok (18-25 év) közössége vett részt.

A fonó sokrétű funkciójáról, különösen a folklórisztikai szempontból való jelentőségéről Lajos Árpád kutatásai szolgálnak kiváló példákkal. Az ő nevéhez kapcsolható egy nagy terület fonóbeli hagyományainak falvankénti vizsgálata és a tanulságok elemzése. Nagy munkája a borsodi fonóról a népköltészeti hagyományok gazdag tárháza. Rámutatott arra, hogy a komédiaszerű maskarázások a legszívósabban a fonóban maradtak fenn. Ezek mellett a népi dráma, a népi színjátszás fejlettebb formáira is voltak példák, elsősorban a balladák dramatizálása révén.

A magyar szakirodalomban sokan közöltek leírást a fonókról. Ezek közül magasan kiemelkedik Lajos Árpád monográfiája, amely *Este a fonóban* címmel második kiadásban is megjelent (1974). Szeretném hangsúlyozni, hogy Lajos Árpád ezzel a témakörrel kapcsolatban is írt egy jelentős elméleti vonatkozású tanulmányt. A hatalmas anyaggyűjtése, helyszíni megfigyelése nyomán eredményeit *A fonó folklórisztikai kutatásának problémái* c. tanulmányában összegezte.¹² Csak néhány kérdést emelek ki a fonóval kapcsolatos kutatásoknak ebből a méltán szintézisnek tekinthető munkájából.

Rendkívül figyelemre méltó az az alapvető szemlélete, amely szerint a fonót a társadalmi valóság széleskörű összefüggésében kell vizsgálni. Ehhez a munkához a szociológia nyújt segítséget. A fonót ugyanis kettős fogalomban kell tekinteni: egyszerre társasmunka, azaz egyfajta paraszti termelési mód és ugyanakkor hagyományos népszokás. Ez utóbbival kapcsolatban Lajos Árpád rámutat arra, hogy a fonóbeli szórakozás, amely a munkához és a munkahelyhez volt kötve, nemcsak folklórisztikai, hanem szociológiai jelenség is. A munkához kultusz, mágia, költészet, játék és egész sor népművészeti jelenség kapcsolódik. Lajos Árpád hangsúlyozza, hogy a fonóbeli munkaközösségek egy gazdag, sokszínű, ősi vonásokban bővelkedő népi kultúrát teremtettek.

A fonóban a szórakozás sokszínű formáival találkozunk. Köztudomású, hogy a fonás munkáját asszonyok, lányok végezték. A férfiak a fonóban csak egy bizonyos időben jelentek meg, s a lányok-legények, a nők-férfiak közös szórakozására csak ezt követően került sor. A nők ezt megelőzően is egymás élénkítésére tréfálkoztak, daloltak, tréfaszerű történeteket mondtak és játékokra is sor került. A maszkos alakok megjelenése a fonóházak nagy eseményének számított. A visszaemlékezésekből egyértelműen az tűnik ki, hogy a különböző színjátékszerű jelenetek, a maszkos alakok nagy élményt nyújtottak a fonó közösségének és azok iránt olyan erős érdeklődés nyilvánult meg, hogy annak hatására a játéktípusok gazdag változatai alakultak ki.

Lajos Árpád könyve, a *Borsodi fonó (Este a fonóban)* a magyar népi színjátékok, maszkos alakoskodók gazdag adattára. Hasonlóképpen a népdaloknak is pompás gyűjteménye. És itt eljutottunk Lajos Árpád harmadik nagy kutatási témaköréhez.

Gyűjtései, helyszíni megfigyelései és nem utolsósorban kiváló zenei érzelmei révén a népdal- és a népzene kutatás jelentős eredményei kapcsolódnak a

névéhez. Nemcsak lejegyezte és mint nagyon sokan a gyűjtők közül nem csak „csokorba szedte” a dalokat, hanem összehasonlító elemző munkával egy-egy etnikumra, népcsoportra vonatkozó jellemző jegyeket állapított meg. Olyan elméleti következtetéseket tett, amelyek fontos irányt szabtak a további népzenei kutatásoknak.

Lajos Árpád Borsod területén folytatott kiterjedt helyszíni népzenei gyűjtőmunkát. Gyűjtései során felfigyelt – többek között – a matyók körében egy jellegzetes, addig onnan ismeretlen kétütemű nyolcas la-pentaton hangsorú, kvintváltó szerkezetű dallamtípusra.¹³ Ez frazeológiájában és felépítésében egyedülálló Borsod területén. Széleskörű összehasonlító elemzés nyomán Lajos Árpád megállapította, hogy a kétütemű nyolcas, 7 (5) b 3 kadencia-rendszerű kvintváltó mezőkövesdi dallam a matyó etnikumra jellemző, amely több ezer éves múltra tekint vissza.

A la-pentatonia vizsgálatát Lajos Árpád az ország más területeire is kiterjesztette. Megállapítja, hogy a so-la-kadencia használatában igen szoros a kapcsolat a dunántúli, az erdélyi, az észak-borsodi és általában az észak-magyarországi területek között. A la-pentatonia – mint a magyar népzene legsajátosabb vonása – főként Erdély és a Dunántúl népzenejében figyelhető meg, de megtalálható Észak-Magyarországon is, sőt, a so-la-kadencia a kupolás szerkezetű dallamok kategóriájában Észak-Magyarországon a legnépszerűbb. Az észak-borsodi példák jól bizonyítják, hogy ez az archaikus dallamsajátosság jellemzője területünk népdalkincsének.¹⁴

Igen alapos, elemző vizsgálatot végzett Lajos Árpád a so-pentatoniával kapcsolatban is. A so-pentaton hangsor a la-pentaton mellett a magyar népzene másik legjellemzőbb hangskálája. Ebben a hangsorban is ritkán szólnak meg dallamok pienhangok vagy mellékhangok nélkül. Borsod megye falvaiban végzett népdalgyűjtései során Lajos Árpád azt vizsgálta, hogyan jelentkezik a so-pentatonia a régi és az új szerkezetű dallamokban. Rámutatott arra, hogy a so-pentatonia ősi örökség, amely a rokon keleti népektől elágazott magyar nép zenéjében szívósan tovább élt és fennmaradt az észak-magyarországi dalldialektus területén is.¹⁵

A népzenegyűjtés során Lajos Árpád mindig különös figyelmet fordított a jellegzetességek megfigyelésére. Erőteljesen foglalkoztatta a palócságra és ezen belül a barkóságra jellemző dallamtípusoknak a megállapítása. Ez utóbbi népcsoporthoz – mint már a gyermekjátékoknál is említettük – sajátosan vonzódott. Talán azért is, mert a legtöbb archaikusságot ott vélte felfedezni. A zárt hadakban élő barkóság körében az ősi gyökerű dallamkészletében a parlando-rubato dalokat a pásztorok őrizték meg, akiktől átvette a parasztság is.¹⁶

Lajos Árpád többször hangoztatta, hogy a dallamtípusok vizsgálatánál mindig távolabb kell tekinteni a kutatási helytől, s az egész palócság – tágabban az egész magyar nyelvterület – hagyományának összefüggésében kell

elemzéseinket végezni. E téren mindmáig iránymutató a palóc dallamtípusokról, dallamsajátosságokról írt tanulmánya.¹⁷

Ebben a munkájában felveti, hogy érdemes és szükséges lenne foglalkozni a palóc zenei tájszólás részletes és rendszeres elemzésével. Igen alapos vizsgálattal kimutatja, hogy a palócságnak – éppúgy, mint más etnikai csoportnak – sajátos zenei nyelvjárása van, olyan zenei, etnikai specifikumai vannak, amelyek „úgy tartoznak bele a magyar zenefolklór egészébe, hogy egyúttal beszédes bizonyítéka egy, a maga egészében külön zenei tájszólásnak”. Különösen az öfokú hangsorú dalok őrzik jól az archaikumokat. A dallamfrázisok tipikus alkalmazása jól mutatja a palócság zenei sajátosságát és zenei ízlését. A tipikus dallamtípusok – vonja le a konklúziót Lajos Árpád – az ország más etnikai csoportjaitól jól elkülönítik a palócságot. Még két közeli etnikum (barkó, matyó) között is csak érintkezésről és nem egyezéstről beszélhetünk. Természetesen nem különálló a palóc népzene. A magyar népdalkincsbe tartozik, de abban egy sajátos zenei nyelvjárást alkot.

A sajátos zenei nyelvjárást hangsúlyozza Lajos Árpád a *Borsodi népdalok* c. gyűjteményes kötetének bevezetésében is.¹⁸ Ez a kötet a nagyközönség részére, a népdal terjesztése céljával készült. Jeles népművelői törekvést tartott szem előtt, amely szerint a polgári giccses ízléssel szemben, a kuplék, slágerek ellenében tömeges népdaltanítással lehet a leghatásosabban védekezni. És erre 1955-ben még valóban nagy szükség volt. A kötet sajnálatosan csak ezer példányban jelent meg. Borsod legjellemzőbb dalainak ezt a gyűjteményét igen hasznos lenne újírolag megjelentetni.

Szólhatnánk még a népszokásokkal foglalkozó közleményeiről. Ezek közül kiemeljük a *farsangi ivóról* szóló leírását. Ezt is, mint annyi más archaikumot, Domaházán jegyezte le a szokás eltűnésének utolsó stádiumában, megmentve a szaktudomány számára. Felfigyelt arra, hogy ennek a szokáskörnek ún. pogány kultikus elemei és keresztény mozzanatai egyaránt vannak, sőt, a mulatság tartalmában és bizonyos külsőségeiben a régi feudális világ néhány közigazgatási emléke is megnyilvánul.¹⁹ Hasonlóképpen jól vette észre a lakodalmi hajnaltűzzel, a palócokra jellemző sajátos társas mulatsággal kapcsolatban a kultikus vonatkozásokat.²⁰

Lajos Árpád elsősorban folklórkutató volt. Írt néhány tárgyi néprajz körébe sorolható dolgozatot, de azok is inkább a népművészet területéhez – s így a tágabban értelmezett folklórhoz – állnak közel.²¹ Az ő folklorisztikai munkássága rendkívül jelentős elsősorban az általa nagyon szeretett szűkebb haza – Borsod –, a palócok, barkók és matyók hagyományainak feltárásában és megmentésében. Lajos Árpád kutatásai révén ismerhette meg a szaktudomány Észak-Magyarország népi kultúrájának több fontos archaikus elemét. A hatalmas anyagfeltárló munkássága mellett figyelemre méltóak az elemző, rendszerező és az elméleti következtetéseket összegző tanulmányai. Belső ösztönből fakadó finom meglátásai, továbbgondolásra inspiráló ötletei voltak.

Ehhez a helyszíni gyűjtései, a népi közösségekben való tapasztalatai nyújtották a hátteret. Az ő munkássága kitűnő például szolgál az utódoknak is, hogy ne feledjük, a népi kultúra megismeréséhez, az elméletekhez vezető út alapja a helyszíni gyűjtőmunka nyomán elért nagy anyagismeret.

Ujváry Zoltán

JEGYZETEK

1. Nótás gyermekjátékok Domaházán. Ethn., XLVIII. 1937. 266-274.
2. A magyar nép játéakai. Budapest, 1940. (136 p. 48 kép, 43 kazetta)
3. Ethn., LI. 1940. 492.
4. Hogyan gyűjtsük a népi sportjátékokat? Budapest, 1952.
5. Régi társas gyermekjátékok Mezőkövesden. A Herman Ottó Múzeum Közleményei, 8. 1969. 55-62.
6. *Szabadfalvi József*: Lajos Árpád. Ethn., LXVIII. 1977. 578.
7. A Herman Ottó Múzeum évkönyve, VII. 1968. 139-156.
8. Fonóélet Domaházán. Ethn., XLIX. 1938. 109-123., 403-411.
9. A „barkó” népelnevezés magyarázatához. Ethn. XLVIII. 1937. 266-274. Az e kérdéskörrel kapcsolatos összegzéshez 1.: *Paládi-Kovács Attila*: A barkóság népe. Miskolc, 1982.
10. Miskolc, 1965. Második kiadás: Este a fonóban. Budapest, 1974.
11. *Zsindrey Zsigmond*: Magyar népszokások a fonóban. Ethn., XXXIX. 1928. 147 kk. Az itt említett példákhoz további adalék a múlt század második feléből: „... nehezen mennek ki a szokásból az úgynevezett fonókák, melyek a legrégibb időtől fogva hasztalanul tiltatnak, a roko-fajta fosztókákkal együtt. Fő céljuk nem a munka, hanem a mulatság, mely pletykabeszédeken, illetlen dalokon kívül gyakran táncból és áttöltözködött személyek kóborlásaiból áll”. *Zsilinszky Mihály*: Szarvas város történelme és jelen viszonyainak leírása. Pest, 1872. 148. A Jászkun Kerület tiltó rendelkezéseiből, 1747: „aki a fonókat bé fogadgya 12. forint büntetése lészen, az iffjak peddiglen megkorbácsoltatnak . . .” 1796: „Azon Gazdák, akik tulajdon hajlékjaikban fonó házat tartanak és oda legényeket gyülekezni megengedik, nemkülönben azokat is, akik Bort mérvén a Bor ivókat házoknál tartják egy R. forint-ra büntettetni meghatároztatik”. *Szabó László*: Faragott guzsalyok és rokkák Szolnok megyében. Kiállításvezető. Szolnok. 1982. 15.
12. A Herman Ottó Múzeum Évkönyve, IX. 1970. 341-369.
13. Egy népdaltípus a mezőkövesdi matyóknál. A Herman Ottó Múzeum Évkönyve, I. 1957. 146-150.
14. Egy archaikus dallamsajátosság Észak-Borsodban. Ethn., LXXI. 1960. 580-597.
15. A so-pentatonia jelentkezése a borsodi népzeneben. A Herman Ottó Múzeum Évkönyve, IV. 1964. 87-101.
16. Adatok az észak-borsodi pásztor- és parasztdalok kapcsolataihoz. A Herman Ottó Múzeum Évkönyve, V. 1965. 285-297. Egy elterjedt dallamcsalád a barkóknál. A Herman Ottó Múzeum Évkönyve, I. 1957. 151-156.
17. Borsodi palóc dallamtípusok. A Herman Ottó Múzeum Évkönyve, VI. 1966. 265-280.
18. Miskolc, 1955.
19. A domaházi ivó. Néprajzi Közlemények, V. 1960. 3-4.sz. 267-289.

20. Hajnaltüze Borsodban. A miskolci Herman Ottó Múzeum Közleményei, VI. 1964. 23-29. L. hozzászólását Manga János referátumához. In: Módszerek és feladatok. Palóc kutatás. Módszertani Közlemények, I. (Szerk.: Bakó Ferenc). Eger, 1968. 129-130.

21. Szépmíves szücsök Bükkábrányban. A Herman Ottó Múzeum Évkönyve, II. 1958. 101-124. Népi házdíszítés Sajóvelezden. Borsodi Szemle, 1959. 4.sz. 59-64. Díszes fafaragás a Hór völgyében. A Herman Ottó Múzeum Évkönyve, III. 1963. 103-135. – Szorosabban vett tárgyi néprajzi cikkek: Szénéégetés a Bükkben. A Herman Ottó Múzeum Közleményei, IV. 1956. 21-30. Házépítés régi módja Kácson. A Herman Ottó Múzeum Évkönyve, VIII. 1969. 341-348.

Lajos Árpád, a népi gyermekjátékok kutatója

Előadásomban Lajos Árpád munkásságának azon részéről kívánok szólni, amely megalapozta máig ható tekintélyét, és hangsúlyozza eredményeinek újabb kutatásokra serkentő tanulságait az eszközös-, mozgásos vagy sportszerű népi játékok témakörében is.

Jól tudjuk, a gyűjtőmunkának első, ilyen jellegű példatárát az 1940-ben megjelentetett „A magyar nép játékai” című kötetében nyújtotta.¹ S habár a szigorú kritikus, *Kresz Mária* a magyar gyermekjátékkutatás eredményeit 1948-ig számba vevő összefoglalójában² csaknem felrója a Lajos Árpád által válogatva közreadott 78 játék mennyiségét *Kiss Áron* és a korabeli Magyarországon 48 vármegyéjének 200 tanítója által összehordott gyűjteményével szemben,³ a magunk részéről inkább éppen azt, a Kiss Áronékkal közös szemléletet tartjuk fontosnak, amely a gyűjtő- és kutató szándékot összekapcsolja a játékok megőrzésére, továbbhagyományozására irányuló céllal. Lajos Árpád e kötete Előszavának gondolatai teljesen egybevágnak *Porzolt Lajos* múlt században papírra vetett soraival: „Nézetünk az, hogy növendékifjainkból ne gyerekbálok uracsait, vagy Bursch-féle gladiátorokat és sörös asztalok hőseit képezzünk, hanem egészséges gondolkozású és éptestű férfiakat . . .”⁴ De *Györffy István* 1939-ben közzétett, *Néphagyomány és a nemzeti művelődés* című munkájának gondolatai sem véletlenül bukkannak fel az ifjú Lajos Árpád első, önálló kötetében.⁵ „Az iskola lassanként elszakadt a gyermeki és nemzeti hagyományoktól. Sok évszázados kedvelt, magyaros gyermekjátékunk lassanként feledésbe merül, hogy helyet adjon az idegennek . . . Nem jelent az angol futball, a svéd tornagyakorlat . . . akkora műveltséggyarapodást, mint amekkora kárt jelent nemzeti szempontból a lelkünk szerint való magyar játék elhanyagolása, vagy kiirtása.”

Az énekes- táncos leányjátékok mellett szép számú, pontos leírásukkal és magyarázattal ellátott ügyességi, erőpróbáló, mozgásos- és mérkőző (sportszerű) játékok közlése pontosan arra az időszakra esik, amikor a falvak vagy a vidéki városok közösségeinek játékkultúrája már egyre erőteljesebben tükrözi a bomlás és az átalakulás folyamatát. Ez egyrészt a nagyobb térséget igénylő mérkőző csapatjátékok (pl. métázás, tekézés, egyéb botos játékok), másrészt a kézügyességet spontán módon fejlesztő egyéni vagy társas játékok (pl. a kapózás) körében figyelhető meg a legszemléletesebben.

Lajos Árpádnak általunk, ilyen szempontból is áttekintett munkássága, publikációi végig azt tükrözik, hogy a mai körülmények közt is sajnos még mindig naívnak tűnő cél: *korszerűen újrafogalmazni és bővíteni a hagyományos gyermekjátékaink hasznosítható körét*, – ez a cél közel sem csorbitja a néprajztudomány vagy a pedagógia tekintélyét, sőt a játék és a játékos tevékenység iránti figyelem csak egészségesebb személyiséget fejleszthet.

S nem véletlen, hogy az 1950-es évek Népművészeti, majd Népművelési Intézetének országos mozgalma számára Lajos Árpád állított össze máig sem avult, a népi sportjátékok gyűjtéséhez szánt útmutatót.⁶ Azt viszont már – finoman szólva is csak – fájlalni lehet, hogy a gyűjtött anyag különböző átszervezések és egyéb körülmények folytán elkallódott, megsemmisült, vagy került fiókok, szekrények feltáratlan mélyére.⁷

Mindezt tudva és figyelembe véve tartjuk fontosnak Lajos Árpád (és az énekes-táncos játékok dokumentálását végző Schandl Vilmosné) 1957-es, újabb önálló kötetét, a *Borsodi játékok*-at.⁸ A *Bakos József*-féle, hányatott sorsú, mátyusföldi játékokat közreadó munka után⁹ még hosszú ideig tartó publikációs „apály”-ban Lajos Árpádék e kötete (a szintén „vidéki” Csete Balázséval együtt) ismét nem mondott le arról, hogy hacsak a hatalmasra duzzadt megye egy részéből származó példatárral is, újra lehetőséget nyújtson a játékkultúra szó szerinti *közzé tételére*. Néprajzkutatóként is fontosnak tartotta itt ismét megfogalmazni a gyermekjáték lényegének azokat az elemeit, amelyek figyelmen kívül hagyása a játékos gyerekről, a játszó emberről alkotott közgondolkodásunk vagy az átlag-pedagógia negatív ítélkezését erősíti – méltatlanul. „A játék, különösen a társasjáték a gyermek iratlan kultúrája, mely az iskolai műveltség megszerzésével párhuzamban végigvonul a gyermek életén és formálja azt. Elismerjük és néha hangoztatjuk a játék nevelő értékét, az együttjátszás törvényeit, a közös célért való küzdelem, a gyengébbek segítségét, . . . de hovatovább odajutunk, hogy nem tudunk mit játszani a gyermekkel. A játék eltűnése a testnevelésből szomorú tünetté vált. Adjunk hát játékot a gyermeknek, helyesebben: adjuk vissza néki a játékot! A tornaórák legalább egyharmadát játékokra kéne fordítani. Ebben a keretben ajánlom a népi játékok tanítását.”¹⁰ – fogalmazta meg 1957-ben, s ma is aktuális tanulásként Lajos Árpád.

Lajos Árpádnak a népi játékkutatásban és -rendszerezésben kialakult szemlélete a később elméletileg is kifejezett módszertana itt már világosan felismerhető. Közbevetőleg jegyzem meg: *Lukácsy András* 1964 óta több kiadást is megért *Népek játéakai* című könyvének magyar anyagában – habár a szerzőszerkesztő forrást nem mindig jelölt – több, Lajos Árpádtól ismert mozgásos, ügyességi játék lelhető fel.¹¹

Lajos Árpádnak a Herman Ottó Múzeum 1968-as évkönyvében közreadott munkája, a *Módszeres szempontok a népi gyermekjátékok rendszerezéséhez*, több szempontból is figyelemre méltó.¹² Ő itt a játékot a 6-12 éves gyermekek életének legfőbb tevékenységeként jelöli meg, felhívva a figyelmet a gyermeki játékkultúra funkciójára: a művelődés gyakorlására, a társadalom műveltségi elemeinek elsajátítására. Első olvasatra hiányolhatjuk a kisgyermekkor-játékait, s így ennek folklórisztikus elemet teljesen elhagyó tárgyalásmódot, de alaposabban szemügyre véve feltárul a hagyományos és mai gyermekélet legaktívabb időszakának modellként való értelmezése. „. . . a játszó gyer-

mek nem csupán szórakozik, hanem alkot, s alkotásaiban egy kultúrált életmód megélésére készül fel, adott természeti és társadalmi környezetben . . . Eszerint a játék a 6-12 éves korban a gyermek spontán alkotó és közösségformáló tevékenysége, melyben a primitív ember kultúrájához fogható, hagyományossá vált kulturális javak összegeződnek.”¹³

Elemzése, amely az Új Magyarország Néprajza tervezett játékefejezetének vázát, valamint a megvalósult *Magyar Néprajzi Lexikon* címszavait előlegzi, a gyermek és környezete vizsgálatából indult ki. Mint minden kényszerű, de szükséges rendszerezés, persze, ez a Lajos Árpád-féle szisztéma is magában hordozta a felállított kategóriák viszonylagosságát. Így pl. a négy fő csoportba osztott játékkincs első egységében a természeti környezettel való játéknak főként folklórisztikus része többhelyütt a játékszeres játékok vagy az úgynevezett társas gyermekrigmusok csoportjával van átfedésben, igen szoros (arra nem igazán világosan utalt) összefüggésben. De a már említett társas gyermekrigmusok szinte teljesen elválaszthatatlanok a negyedik főcsoport, a szervezeti társasjátékok jelentős részétől is. Az is kérdéses, hogy ez utóbbi hierarchiájában a fiú- és/vagy a leányjátékok, a mérkőző eszközös csapatjátékok vagy a nótás, táncos játékok a „szervezettebbek”. Ami viszont itt mégiscsak világosan kitűnik: a rendszerezés esetlegességét az egy-egy, adott játékkör lényege szerinti *lezajlás* közös vagy eltérő *módja, célja*, – végsősoron ezek figyelembe vétele korrigálta.

Ennek felismerése és következetes érvényesítése teszi minden tekintetben elismerésre méltóvá Lajos Árpád mintaszerű dolgozatát, az 1972-ben publikált *Mancsozás – tekézés* címűt.¹⁴ E tanulmánya megszületésének körülményeihez tartozik, hogy Lajos Árpád maga is részt vett az 1967-ben indult „Palóc Kutatás”-ban, a játék témakörben Nógrád nyugati szélétől az Észak-kelet-borsodi vidékig etnikus specifikumnak tartott, úgynevezett *mancsozás* nevű, ütőbottal és kis fagolyóval játszott játék feltérképezésében. Meggyőződésem, hogy nemcsak a szakemberek számára izgalmas történeti-néprajzi nyomozómunkával tett helyre egy addig széles körben elterjedt tévhitet, miszerint kizárólag csak a gazdagon díszített ütőfával és cifra kis fagolyóval játszott botos-játékot nevezhetjük „mancsozás”-nak. Több száz adat alapján fogalmazta meg végül, hogy nem az eszköz milyensége a döntő, hanem az azzal való játék lefolyásának módja, azaz: a fagolyóval és ütőbottal való játéknak két fő változata van: 1. a golyó lyukba terelése s annak változatai, mint „lentséges” (csűrőzés, *kanászozás, tekézés*), s így az országban mindenfelé elterjedt játékkorom, és 2. a fagolyó hajítófával a levegőben történő megdobása, majd az elütött eszközök elfogására való törekvés, a golyó beváltása, mint „fentséges” (*kámba, gusznya*), és így, ilyen lefolyással a palócság nyugati és középső részén, valamint a barkóságnál ismert csak.

E tanulmánya tette lehetővé, hogy eredményeit figyelembe véve mi magunk is más fényben láthassuk a Palócföld játékkultúrájának egészét, de egy-

úttal a játékok bármely részterületének vizsgálatát is csak így lehet elvégezni.¹⁵ Ezt folytatta és finomította a már csak halála után megjelent *Matyó mancsoszó botok* című tárgy- és funkció-elemzésében.¹⁶

De újraolvasva például a „Kapókövezés - kapózás - Csobádon”¹⁷ című leírását, vagy több, hasonló, a mai játékkal foglalkozó kutatónemzedékre váró, feldolgozást serkentő adatait, pl. a körhinta-féle játékok, játszás témakörében, – ez mind-mind hozzásegíthet egy majdani összegzésre váró magyar játéktörténeti monográfiához, – röviden szólva ezek az aktualizálható tanulságai többek között Lajos Árpád munkásságának.

S engedtessek meg itt és most egy kikerülhetetlenül személyes megjegyzésem is: Lajos Árpád említett műveinek szemléletmódja, az állandó anyaggyűjtés, az egyre alaposabb tárgyismeret gazdagodásával párosuló összefüggéskeresés nélkül az Észak-Magyarország több pontján, 1977 és 1983 között, a játéktársasélet-szórakozás témakörében végzett gyűjtőmunkámba kezdeni sem mertem volna.¹⁸ A témában és a pályán útnak indító *Ujváry Zoltán* s a Lajos Árpádot közvetlen, emberi mivoltában jól ismerő, a játék és gyermekéletmód összefüggéseit sem mellőző borsodi kollégák¹⁹ is ezt sugallták számunkra, akik most, a csak földrajzilag kissé távolieső Kecskemét Játékmúzeumában dolgozunk.²⁰

A halála óta eltelt egy évtized során a magyar nyelvterület egy-egy vidéke gyermekjátékait rendszerbe foglaló monográfiák: *Gazda Klára* eszterneki,²¹ Gágyor József felvidéki²² kötetei, vagy a kortárs *Hajdu Gyula* éppen a napokban megjelenő két munkája,²³ vagy *Nagy Géza* írásai²⁴ szintén tükrözik a Lajos Árpád jó négy évtizedes munkássága alatt kikristályosodott játékosztályozás értékeit.

Szellemi hatása ugyanakkor más, gyakorlatiasabbnak mondható szempontból is jól érzékelhető. Úgy hisszük, hogy a korábbi, rapszódikus múzeumi tárgygyűjtések mellett fontos megemlíteni, miszerint az 1978-as, miskolci Országos Honismereti Diáktábor óta vált rendszeressé a legkiemelkedőbb tehetségű diák honismereti gyűjtők bevonásával folyó, gyermekjátékokra vonatkozó adat- és tárggygyarapítás.

1985-ben például éppen miskolci középiskolások példamutató szorgalma révén gyarapodott jelentősen a honismereti diáktábort szervező mosonmagyaróvári és győri múzeum.²⁵ A tudomásom szerint 1987-ben újra borsodi rendező országos tábor 2 hete alatt remélhetőleg szintén adatlapok és játékszerek, eszközök tucatjaival gazdagodik a Herman Ottó Múzeum.

Ezért olyan fontos az emléket tudatosan és önkéntelen is ápoló gyermekjáték-gyűjtő és játszó-tanító közösségek, szakkörök munkája, amely elevenné teheti a holt anyagot rejtő tudománybástyák környékét. Lajos Árpád szellemi hagyatéka erre is figyelmeztet.

Kriston Vízi József

JEGYZETEK

1. *Lajos Árpád*: A magyar nép játéka. Budapest, én. (1940)
2. *Kresz Mária*: A magyar gyermekjáték-kutatás. Bp., 1948. 21.
3. *Kiss Áron*: Magyar gyermekjáték-gyűjtemény. Budapest, 1981. (1984.)
4. *Porzolt Lajos*: A magyar labdajátékok könyve. Bp., 1885. (1985.) 8. p.
5. *Györfy István*: Néphagyomány és a nemzeti művelődés. Bp., 1939. 32-33.
6. *Berecz István - Lajos Árpád*: Utmutató népi sportjátékok gyűjtéséhez. Bp., 1952.
7. *Hajdu Gyula*: Magyar népi játékok gyűjteménye. Bp., 1971.
8. *Lajos Árpád - Schandl Vilmosné*: Borsodi játékok. Miskolc, 1957.
9. *Bakos József*: Mátyusföldi gyermekjátékok. Budapest, 1953.
10. *Lajos - Schandl* i.m. 3. p.
11. *Lukácsy András*: Népek játéka. Bp., 1964.
12. *Lajos Árpád*: Módszeres szempontok a népi gyermekjátékok rendszerezéséhez, HOM Évk., VII. 139-156. Miskolc
13. *Lajos* i.m. 144., 145.
14. *Lajos Árpád*: Mancsozás - tekész. HOM Évk., XI. 1972. 403-422.
15. *Kriston Vizi József*: Népi gyermekjátékok a Palócföldön. Doktori disszertáció. (Kézirat a KLTE Néprajzi Intézetében, valamint JÁMA 14-84.sz. alatt a kecskeméti Szórakoténusz Játékmúzeum Adattárában) Kecskemét, 1984.
16. *Lajos Árpád*: Matyó mancsózó botok. HOM Közl., 15. (1976.) 109-116.
17. *Lajos Árpád*: Kapókövezés - „kapózás” Csobádon. HOM Közl., 10. 125-127.
18. *Kriston Vizi József*: A paraszti szórakozás problematikája. Szakdolgozati alapvetés. (Kézirat) Debrecen, 1975. (JÁMA: 31-85) – *Uő*: Játék és szórakozás a Hegyközben. (Szakdolgozat) Debrecen, 1978. – *Uő*: A gyermekek és az ifjúság életéhez kapcsolódó játékok a Bükk vidékén. A HOM kérdőívei. Miskolc, 1978. – *Uő*: Játék és szórakozás Pusztafaluban. In: (Szabadfalvi József szerk.): Néprajzi tanulmányok a Zempléni-hegyvidékről. 335-347. Miskolc, 1981. – *Uő*: Gyermekjátékok és az ifjúság társaslétele. Hevesi Honismeret, I. 11-17. Eger, 1982. – *Uő*: A fiatalság életmódja és társaslétele. In: (Viga Gyula szerk.) Répáshuta. Egy szlovák falu a Bükkben. 385-400. Miskolc, 1984. – *Uő*: Egy sportszerű népi játék: a mancsózás. Palócföld, 1986. 1. sz.
19. *Barsi Ernő*: Sályi gyermekjátékok I-II. Borsodi művelődés, 1983. 1.sz. 39-44., ill. 1983. 2. sz. 29-50. Miskolc. – *Kovács Mária*: A gyerekekkel kapcsolatos hiedelmek és játékok Trizsben. (Kézirat) JÁMA: 90-97. – *Kunt Ernő*: A bakiszeker Pányokon. In: HOM Közl., 13. (1974) 119-123. – *Uő*: Azok a gyerekek. A HOM Kiállításvezetője. Miskolc, 1979. – *Nemcsik Pál*: Borsodnádasdi mondókák és gyermekjátékok (Kézirat). – *Uő*: Adatok a borsodnádasdi fonóház zenei életéhez (Kézirat) HOMNA. Miskolc, 1971. – *Szabadfalvi József*: Lajos Árpád. Ethn. LXXXVI. (1977) – *Szendrey Eszter*: Az ifjúság társaslétele a magyarországi Gömörben (Szakdolgozat). Debrecen, 1983. – *Ujváry Zoltán*: A hídjátékok egyik variánsáról. In: Varia Folkloristica 5-13. Debrecen, 1975. (Köztudott, hogy Gömör komplex kutatása szintén Ujváry professzor irányításával, a KLTE és a HOM közös szervezésében folyik.) – *Vida Gabriella*: A közösségi életre és a munkára nevelés hagyományai Putnokon. (Szakdolgozat) Debrecen, 1986.
20. Ugy vélem, törekvéseinket jelzi a kecskeméti „FORRÁS” c. folyóirat 1985. 10., ún. *játék-száma*, amelyben egy tucat szerző tanulmányával, vagy az 1986. március 21-23. között megrendezett *I. Országos Játék-Szimpozium*, melyen csaknem félszáz előadó részvételével hangsúlyozhattuk a hazai játékkultúra kutatásának és hely-

zetének fontosságát. Ennek eredményeként alakult meg a KISS ÁRON *Magyar Játék Társaság*.

21. *Gazda Klára*: Gyermekvilág Esztelneken. Bukarest, 1980.

22. *Gágyor József*: Megy a gyűrű vándorútra I-II. Budapest, 1982.

23. *Hajdu Gyula*: Méta-iskola. Budapest, 1986. – *Uő*: Eltűnt játékok nyomában (Kézirat) 1986.

24. Pl. *Nagy Géza*: A karcrai parasztfjúság társasége. HOM Évk. XII. (1973) 499-525. Miskolc

25. A Novákpusztai központtal működött XVI. OHDT játék-gyűjtőcsoportjában az alábbi középiskolásokkal dolgozhattam: *Farkas Edit* (Megyaszó), *Forgács Tünde* (Besenyeótelek), *Horváth István* (Csokonyavisonta), *Katona Judit* (Detk), *Lengyel Friderika* (Sály), *Veisz Emőke* (Győr). A tábor szakmai vezetője *Perger Gyula* győri néprajzos kolléga volt.

I. NYOMTATOTT MŰVEI

Adatok az északborsodi pásztor- és parasztdalok kapcsolataihoz. A Herman Ottó Múzeum évkönyve V. 1964-1965. Miskolc, 1965. 285-297. p.

Az Aranykoronától az Avas szállóig. = Észak-Magyarország, 1959. 15. évf. 303. sz. 10. p.

Bánvölgyi képek. = Borsodi Szemle, 1962. 6. évf. 4. sz. 16-24. p.

Bányászok munkásszállása Perecesen. = Észak-Magyarország, 1969. 25. évf. 255. sz. 7. p.

A „barkó” népelnevezés magyarázatához. = Ethnographia, 1937. 48. évf. 422-424. p.

A barkók. 1955. márc. 29. = A Magyar Néprajzi Társaság előadássorozata etnikus csoportjainkról. = Ethnographia, 1956. 223. sz.

Borsodi balladajátékok és táncok. Szerk. Remenyik Jenő. Gyűjt. — —. Miskolc, 1959.

Borsodi fonó. = Miskolci Szabad Szó, 1946. 2. évf. febr. 3, 10, 17, 24., márc. 3, 10, 24.

Borsodi fonó. Miskolc, 1965. Herman Ottó Múzeum. 653 p.

Borsodi játékok. Gyűjtötte: — —. A leányjátékokat táncra írta: Schandl Vilmosné. Miskolc, 1957. Borsodi ny. 95 p.

Borsodi népdalok. Gyűjtötte: — —. Kiadja a B.-A.-Z. Megyei Tanács Népművelési Osztálya. Miskolc, 1955. 144 p.

Borsodi népdalváltozatok. (Minikönyv) Miskolc, 1976.

Borsodi népművészeti kiállítás a múzeumban. = A Miskolci Ünnepi Hetek 1957. jún. 29. — júl. 21. Műsorfüzet. Miskolc, 1957. 14. p.

Borsodi palóc dallamtípusok. = A Herman Ottó Múzeum évkönyve. VI. 1966. Miskolc, 1966. 265-282. p.

Dajaszázné Dietz Vilma: Mezőkövesdi hímzésminták (Ism.) = A miskolci Herman Ottó Múzeum Közleményei. Miskolc, 1956. június 80. p.

Díszes fafaragás a Hór völgyén. = A Herman Ottó Múzeum évkönyve 3. Miskolc, 1963. 103-135. p.

A domaházi ivó. = Néprajzi Közlemények, 1960. 3-4. sz. 267-289. p.

Egy archaikus dallamsajátosság Észak-Borsodban. = Ethnographia, 1960. 71. évf. 4. sz. 580-598. p.

Egy elterjedt dallamcsalád a barkóknál. = A Herman Ottó Múzeum évkönyve I. Miskolc, 1957. 151-156. p.

Egy ismeretlen hangszer a félnomád pásztorkodás idejéből. A Mezőkövesden talált „Jóbeles kürt”. = A miskolci Herman Ottó Múzeum Közleményei, 1956. június. 37-39. p.

Egy népdaltípus a mezőkövesdi matyóknál. A Herman Ottó Múzeum évkönyve 1. Miskolc, 1957. 146-150. p.

Emberek a Bükk-fennsíkön. Bp. 1952. 181 p.

Erdei munkásszállások. = Borsodi Szemle, 1966. 10. évf. 2. sz. 23-29. p.

Eredménnyel folyik a társadalmi néphagyománygyűjtés. = Észak-Magyarország, 1958. 14. évf. 291. sz. 2. p.

Este a fonóban. = Borsodi Szemle, 1959. 3. évf. 1. sz. 20-23. p.

Este a fonóban. Borsodi Népszokások. Bp. 1974. NPI, 521. p.

Falu és város között. = Észak-Magyarország, 1962. 18. évf. 120. sz. 4. p.

Falusi néphagyományaink megújulásáról. = Észak-Magyarország, 1961. 17. évf. 25. sz. 6. p.

Farsangi népszokások. = Észak-Magyarország, 1962. 18. évf. 43. sz. 4. p.

A fonó folklórisztikai kutatásának problémái. = A Herman Ottó Múzeum évkönyve IX. 1970. Miskolc, 1971. 341-370. p.

A fonó nő helye és szerepe a régi paraszti társadalomban. = Borsodi Szemle, 1964. 8. évf. 1. sz. 54-59. p.

Fonóélet. = Mezőkövesd város monográfiája. Mezőkövesd, 1975. 679-684. p.

Fonóélet Domaházán. = Ethnographia, 1938. 39. évf. 109-123, 409-411. p.

Hajnalégetés a Bükkalján. = Észak-Magyarország, 1962. 18. évf. 17. sz. 9. p.

Hajnaltűze Borsodban. = A miskolci Herman Ottó Múzeum Közleményei, 1964. 6. sz. 23-29. p.

Házépítés régi módja Kácson. = A Herman Ottó Múzeum évkönyve VIII. 1969. Miskolc, 1969. 341-348. p.

A Herman Ottó Múzeum népművészeti kiállítása. = Kilátó, 1956. 4. évf. 3-4/1. sz.

Hozzászólás: A miskolci Földes Ferenc Gimnázium szakkörének munkája a néprajzi és helytörténeti kutatásban c. előadáshoz. = A miskolci Herman Ottó Múzeum Közleményei, 1963. 5. kötet. 29-30. p.

Igy éltek, így élnek. A tömegszállástól az otthonig. = Észak-Magyarország, 1969. 25. évf. 207. sz. 7. p.

Jól vizsgázott a Miskolci Népi együttes. = Észak-Magyarország, 1957. 13. évf. 159. sz. 4. p.

Kapókövezés – „kapózás” Csobádon. = A miskolci Herman Ottó Múzeum Közleményei 1972. 10. köt. 125-127. p.

A kaszinókról. = Észak-Magyarország, 1960. 16. évf. 14. sz. 6. p.

— — kéziratok, a Herman Ottó Múzeumban. = Bodgál Ferenc: Borsod megye néprajzi irodalma. Bp. 1958. I. köt. 46-48. p.

Kossuth és a borsodi nép. = A hazáért. Borsod megye történelmi múltja. Miskolc, 1954. 16-19. p.

- A Lator völgye.* = Borsodi Szemle, 1962. 6. évf. 6. sz. 17-25. p.
- Leszih Andor.* (1880-1963) = A Herman Ottó Múzeum Közleményei 7. (1966.) 69-71. p.
- Ma még élő emlékek.* = Észak-Magyarország, 1960. 16. évf. 199. sz. 5. p.
- A magyar nép játéakai.* Budapest, 1940.
- Mancsozás - tekészés.* = A Herman Ottó Múzeum Évkönyve XI. Miskolc, 1972. 404-422. p.
- Matyó mancsózó botok.* = A miskolci Herman Ottó Múzeum Közleményei 15. Miskolc, 1976. 108-116. p.
- Megay Géza* (1904-1963). = A miskolci Herman Ottó Múzeum Közleményei. 1966. 7. 71-72. p.
- Mészégetés a Hór-völgyében.* = Borsodi Szemle, 1958. 2. évf. 2. sz. 29-33. p.
- A mi Avasunk.* 1-3. rész. = Észak-Magyarország, 1959. 15. évf. 86. sz. 3. p., 87. sz. 2. p., 88. sz. 2. p.
- A miskolci nyomdászok munkásmozgalmi emlékeiből.* = Borsodi Szemle, 1962. 6. évf. 5. sz. 74-79. p.
- A miskolci pedagógus szakszervezet néprajzi-népművészeti szakkörének évi munkavázlata.* = Népművészeti szakkörök élete. Bp. 1956. 109-111. p.
- Módszeres szempontok a népi gyermekjátékok rendszerezéséhez.* = A Herman Ottó Múzeum évkönyve VII. 1968. Miskolc, 1968. 139-156. p.
- „Mozgó múzeummal” a klubban.* = Észak-Magyarország, 1967. 23. évf. 43. sz. 4. p.
- Nagymiskolci Utikalauz III. Búzatér és vurstli.* = Észak-Magyarország, 1959. 15. évf. 97. sz. 3. p.
- Nemesek és partiak Szuhafőn.* Miskolc, 1979. 71. p.
- Néphagyomány gyűjtés Borsodban.* = Művelt Nép, 1952. 3. évf. 5. sz. 17. p.
- A népi diszítőművészet újjáteremtői.* = Észak-Magyarország, 1968. 24. évf. 35. sz. 9. p.
- Népi házdíszítés Sajóvelezden.* = Borsodi Szemle, 1959. 3. évf. 4. sz. 59-64. p.
- A népi játékok társadalmi gyűjtése és terjesztése.* = Honismeret. A honismereti szakkörvezetők tájékoztatója. Bp. 1969. 11. sz. 87-91. p.
- A népi játékokról.* = Észak-Magyarország, 1962. 18. évf. 24. sz. 4. p.
- Népi táncmozgalmunk eredményei, jövője.* = Matyóföld, 1969. 1. sz. 32-37. p.
- A népi zeneiészletről.* = Észak-Magyarország, 1961. 17. évf. 61. sz. 5. p.
- A népkert.* = Észak-Magyarország, 1959. 15. évf. 293. sz. 7. p.
- Nótás gyermekjátékok Domaházán.* = Ethnographia, 1937. 48. évf. 266-274. p.
- Perecesi képek.* = Borsodi Szemle, 1960. 4. évf. 3. sz. 201-209. p.

- Pincék, borházak.* = Észak-Magyarország, 1959. 15. évf. 281. sz. 7. p.
- Rajtunk múlik. Nem mehetnek veszendőbe megyénk néphagyományának kincsei.* = Észak-Magyarország, 1958. 14. évf. 30. sz. 5. p.
- Régi borsodi katonadalok.* = Kohó, 1954. 2. évf. 1. sz. 29-30. p.
- Régi társas gyermekjátékok Mezőkövesden.* = A miskolci Herman Ottó Múzeum Közleményei, 1968. 8. sz. 55-62. p.
- Sajóvezetdi „fücfakürt”.* = A miskolci Herman Ottó Múzeum Közleményei, 1966. 7. sz. 46-49. p.
- A sárkány.* (Elb.) = Borsodi Szemle, 1959. 3. évf. 2. sz. 90-99. p.
- A so-pentatonia jelentkezése a borsodi népzeneben.* = A Herman Ottó Múzeum évkönyve IV. 1962-1963. Miskolc, 1964. 87-102. p.
- Szénégetés a Bükkben.* = A miskolci Herman Ottó Múzeum Közleményei 1956. december. 21-30. p.
- Szépműves szücsök Bükkábrányban.* = A Herman Ottó Múzeum évkönyve II. Miskolc, 1958. 101-124. p.
- Útikalauz XV. A cserépi sugártorony jaj, de messzire ellátszik.* = Észak-Magyarország, 1958. 14. évf. 64. sz. 7. p.
- Útikalauz XVI. Egy virágzó község a Bán-völgyében: Dédestapolcsány.* = Észak-Magyarország, 1958. 14. évf. 70. sz. 7. p.
- Útikalauz XVIII. Mályinkai képek.* = Észak-Magyarország, 1958. 14. évf. 87. sz. 7. p.
- Útikalauz XX. Szentistván.* = Észak-Magyarország, 1958. 14. évf. 102. sz. 7. p.
- Az utolsó faház Domaházán.* = Borsodi Szemle, 1959. 3. évf. 6. sz. 63-67. p.
- Tavaszi játékok.* = Észak-Magyarország, 1968. 24. évf. 88. sz. 9. p.
- Vasútépítők munkásszállása.* = Észak-Magyarország, 1967. 23. évf. 81. sz. 4. p.
- A napokban jelenik meg a Borsodi népi játékok című gyűjtemény.* = Észak-Magyarország, 1957. 13. évf. 208. sz. 3. p. (pár soros tudósítás)
- Vőfélykönyv.* = Új Ünnepek. Kiadja a Borsod-miskolci Népművelési Tanácsadó. Miskolc, 1962. 33-93. p.
- Bodgál Ferenc – Lajos Árpád: *Népi táncmozgalmunk eredményei, jövője.* = Matyóföld, 1969.
- Lajos Árpád – Berecz István: *Hogyan gyűjtsük a népi sportjátékokat?* Bp. 1952. Művelt Nép 15. p.
- Lajos Árpád – Bodgál Ferenc: *Néhány adat a palócság kutatásához.* = Módszerek és feladatok. Palóc tanácskozás. Eger, 1967. nov. 10-11. Szerk.: Bakó Ferenc. Eger, 1968.
- Néphit.* = Módszerek és feladatok. Palóc tanácskozás, Eger, 1967. november 10-11. 211. p.

II. MŰVEIRŐL SZÓLÓ ISMERTETÉSEK

AVASI Béla: Borsodi népdalok. Összegejtötte: — —. = Ethnographia, 1956. 7. évf. 1-2. p. 184-195. p.

BORSODI Gyula: A barkó: „tarka-barka”. = Észak-Magyarország, 1969. 25. évf. 200. sz. 5. p.

DOBROSSY István: Lajos Árpád: Este a fonóban. = Borsodi Szemle, 1975. 20. évf. 2. sz. 81. p.

GERGELY Mihály: Vándor krónika. A muzeológus. = Magyar Nemzet, 1968. 24. évf. 49. sz. 6. p.

GYÁRFÁS Imre: „A fonó nem volt egészen idill és költészet” . . . — — könyvéről. = Észak-Magyarország, 1966. 22. évf. 85. sz. 4. p.

GYARMATI Béla: A játék stílust és ízlést alakít. Homo ludens. = Déli Hírlap, 1969. 1. évf. 46. sz. 2. p.

„Hajnali tánc” a borsodi falvakban. = Észak-Magyarország, 1965. 21. évf. 15. sz. 4. p.

HEGYI Imre: — — : Borsodi fonó. = Borsodi Szemle, 1966. 10. évf. 2. sz. 86-88. p.

KOVÁCS Attila: Lajos Árpád: A domaházi ivó. = Borsodi Szemle, 1961. 5. évf. 6. sz. 688. p.

Összegejtötték a régi farsangi népszokásokat. = Borsodi Szemle, 1964. 8. évf. 1. sz. 81. p.

PÁLMAI Zoltán: Néprajzi kiállítás. = Ózdi Vasas, 1964. 7. évf. 45. sz. 4. p.

Több mint tíz esztendeje gyűjti a társasfonók szokásait. = Észak-Magyarország, 1965. 21. évf. 237. sz. 6. p.

VIGA Gyula: Egy új népdalgyűjteményről. = Borsodi Szemle, 1977. 22. évf. 4. sz. 95. p.

III. NEKROLÓGOK

BARTHA László: In memoriam Lajos Árpád. = Napjaink, 1976. 15. évf. 11. sz. 11. p.

MORVAY Péter: Búcsú Lajos Árpádtól. = Honismeret, 1977. 1. sz. 32-33. p.

SZABADFALVI József: Lajos Árpád 1911-1976. = Ethnographia, 1977. 88. évf. 4. sz. 577-9. p.

VIGA Gyula: Lajos Árpád (1911-1976). = A miskolci Herman Ottó Múzeum Közleményei. 16. Miskolc, 1977. 145-149. p.

IV. KÉZIRATOK

1. *Balladák*

8396 NA 1954

Borsodi Jóska balladája. 7 p. 2 k. Tokaj. Gy: 1949.

NA 37

Népballada gyűjtés. 1 p. Nekézseny. Gy: 1957.

NA 2168

Temetői nász. — Népies vers. 5 p. Rudabánya. Gy: 1957.

NA 693

Papi György bányász balladája. 7 p. Berente. Gy: 1960.

6589

Temetői nász. Ballada. 7 p. Berente. Gy: 1960.

NA 906

Gyilkos malom balladája. 2 p. Mezőkövesd. Gy: 1961.

NA 908

Hangonyi Borbála. Ballada. 2 p. Sajóvelezd. Gy: 1961.

6787

NA 927

Megöltek egy legényt. Népballada. 1 p. 1 k. Sajómercse. Gy: 1961.

6779

Ballada. 2 p. 1 k. Mezőkövesd. Gy: 1961.

6781

Ballada. 2 p. 1 k. Mezőkövesd. Gy: 1961.

MEGJEGYZÉS: Az NA betűjellel kezdődő jelzetek a Herman Ottó Múzeum Néprajzi Adattárának, a HTD betűjellel kezdődőek a Múzeum Helytörténeti Dokumentációjának a raktári jelzetei. A betűjel nélküli számok a Néprajzi Múzeum Ethnológiai Adattárának jelzetei.

6997	NA 1032
Balladák, 6 p. 5 k. Cserépváralja. Gy: 1962.	
6999	NA 1034
Népballadák. 6 p. 5 k. Hegymeg. Gy: 1962.	
7002	NA 1037
Két népballada. 3 p. 2 k. Bogács. Gy: 1962.	
7008	NA 1043
Két ballada. 3 p. 2 k. Borsodszentgyörgy. Gy: 1962.	
7010	
Népballadák. 2 p. 4 k. Borsodnádásd. Gy: 1962.	
7885	NA 1624
Angéli Borbála. — Balladatöredék. Adatgyűjtés. 2 p. 1 k. Mezőkövesd. Gy: 1965.	
8797	NA 1972
Sási kigyó. Ballada. Adatgyűjtés. 4 p. 2 k. Tiszalúc. Gy: 1967.	
8376	NA 1871
Két ballada, egy nóta. 4 p. 3 k. Abaújszántó. Gy: 1967.	

2. Népdalok, dalok

	NA 3919
Gyermekek dalok Mezőcsátról. 6 p. Mezőcsát.	
	NA 3273
Borsodi népdalváltozatok. 189 p. (Minikönyv) Borsod.	
	NA 3811
Leégett a csiri-biri hodály. 1 p. Novaj. Gy: 1954.	
6213	NA 104
Hangonyvidéki pásztor-betyár dalok. 34 p. 56 k. 3 m. Hangony, Szentsimon, Uraj, Domaháza, Kissikátor. Gy: 1956.	
Domaháza, 9 p.	NA 78
Hangony, 7 p.	NA 79
Borsodszentgyörgy, 3 p.	NA 80
Kissikátor, 11 p.	NA 81
	NA 2983
Népdalok (23 dal). Dubicsány. Gy: 1957-58.	
	NA 3225
Népdalok. 32 p.	
	NA 3909
Summásdalok. 21 p.	
	NA 354
Népdalok, 9 p. Sajóvelezd. Gy: 1957-58.	

6297

Népdalok, Pásztor-betyár dalok. 29 p. 43 k. 2 m. Nagybarca, Sajóvelezd, Tardona, Uraj. Gy: 1957-58.

6352

NA 510

Népköltészeti adatok. Népdalszövegek. 38 p. Alsóábrány-Felsőábrány (Bükkábrány). Gy: 1958.

6353

NA 511

Népdalok. Szövegek. 8 p. Alsóábrány-Felsőábrány (Bükkábrány). Gy: 1958.

NA 2087

Angyal Bandi nótaváltozata. 19 p. 11 k. Borsod m. Gy: 1959-1968.

NA 689

Pásztornóták. 10 p. Mezőcsát. Gy: 1960.

6698

NA 806

Népdalok. 4 p. 4 k. Szentsimon. Gy: 1960.

6587

Upponyi parasztdalok. 43 p. 83 k. 1 m. Uppony. Gy: 1960.

NA 1243

Leány-legénydalok. 126 p. Borsod m. Gy: 1961-63.

6837

Mezőkövesdi népdalok. 10 p. 15 k. Mezőkövesd. Gy: 1961.

7501

NA 918

Népdalok. 5 p. 7 k. Mezőkövesd. Gy: 1961.

6747

NA 852

Népdalok. 15 p. 25 k. Dédes. Gy: 1961.

NA 161

Népdalok. 11 p. Bánvölgye. Gy: 1957.

NA 163

Népdalok. 4 p. Sajóbábony. Gy: 1957. (Közös gyűjtés Bodgál Ferencsel)

NA 308

Pásztordalok. 3 p. Dubicsány. Gy: 1957.

NA 309

Pásztor-betyár dalok. 4 p. Mezőcsát. Gy: 1957.

NA 355

Pásztor-betyár dalok. 7 p. Gy: 1957.

8377

Népdalok. 12 p. 18 k. Borsodgeszt. Gy: 1958, 1967.

NA 1627

Népdalok. 3 p. Ónod. Gy: 1958.

6346

Népdalok. 16 p. 29 k. 1 m. Sajómercse. Gy: 1958.

Népdalok. 3 p. Uraj. Gy: 1958.	NA 353
Népdalok. 11 p. Nagybarca. Gy: 1958. 7005	NA 384 NA 1040
Népdalok. 15 p. 25 k. Borsodszirák. Gy: 1962. 7007	NA 1042
Népdalok. 8 p. 17 k. Borsodszentgyörgy. Gy: 1962. 7012	NA 1047
Népdalok. 2 p. 4 k. Arló. Gy: 1962. 7015	NA 1050
Népdalok. 4 p. 8 k. Járdánháza. Gy: 1962. 7014	
Népdalok. 8 p. 6 k. Szentsimon. Gy: 1962.	NA 1345
Két népdal. 1 p. Csobaj. Gy: 1964. 7883	NA 1620
Két népdal. Adatgyűjtés. 2 p. 2 k. Martonyi. Gy: 1965.	NA 1872
Népdalok. 9 p. Borsodgeszt. Gy: 1967. 8885	NA 2085
Dalok. 10 p. 17 k. Dorogháza, Heves m. Gy: 1968. 6780	NA 907
Népdalok. 11 p. 17 k. Mezőkövesd. Gy: 1961. 6782	NA 1478
Summás népdalok. 5 p. 10 k. Mezőkövesd. Gy: 1961. 6784	NA 924
Népdalok. 12 p. 20 k. Sajómercse. Gy: 1961.	NA 1045
Népdalok. 2 p. Borsodnádásd. Gy: 1962.	NA 1049
Népdalok. 3 p. Gy: 1962. 7505	NA 1482
Három népdal. 2 p. 3 k. Rakacaszend. Gy: 1962. 7502	NA 1479
Három népdal. 3 p. 3 k. Bódvarákó. Gy: 1962. 6996	NA 1031
Népdalok. 8 p. 17 k. Cserépváralja. Gy: 1962. 7000	NA 1035
Népdalok. 4 p. 6 k. Hegymeg. Gy: 1962. 7003	NA 1038
Népdalok. 8 p. 18 k. Bogács. Gy: 1962.	

- 8870 NA 2084
Népdalok. Adatgyűjtés. 14 p. 23 k. Nádújfalu. Heves m. Gy: 1968.
- 8868 NA 2082
Egy pásztordal és egy cigányhymusz. Adatgyűjtés. 3 p. 3 k. Hollókő, Nógrád m. Gy: 1968.
- Borsodi játékdalok — előadás vázlata. 3 p. Borsod m. Gy: 1969. NA 2163
- Mezőkövesdi népdalok. 3 p. Mezőkövesd. Gy: NA 2188
- Borsodi népdalok. 8 p. Borsod m. Gy: NA 2189

3. Díszítőművészet

- A díszítőművészeti tömegmozgalomról. 27 p. NA 3779
- Borsod népének díszítő művészete. 6 p. Miskolc. Gy: 1956. NA 2295
- Díszítőművészeti kiállítás forgatókönyve. 4 p. Borsod m. Gy: 1956. NA 996
- Micser I. fadaragás rajzai. 7 p. Cserépfalu. Gy: 1957. (Közös gyűjtés Bodgál Ferencsel) NA 409
- Szűcsminta előrajzolása vk. 25 p. Gelej. Gy: 1958. NA 529/a
- Szűcsminták, díszítő elemek. 28 p. Bükkábrány. Gy: 1958. NA 531
- Adalékok a geleji szűcsipar fejlődéséhez. 34 p. Gelej. Gy: 1959. NA 619
- Adatok a hór-völgyi fadaragáshoz. 13 p. Cserépfalu. Gy: 1959. NA 1425
- Geleji szűcsök. 28 p. Gelej. Gy: 1959. NA 681
- Népi hímzéselőrajzolások. 53 p. Szentsimon. Gy: 1960. NA 706
- Bíró Máli nagyalakú hímzésmintái. 40 p. Szentsimon. Gy: 1960. NA 708
- Festett hímzésminták (nagyalak). 4 p. Szentistván. Gy: 1960. NA 709
- Díszes fadaragás a Hór-völgyén. 20 p. Cserépfalu. Gy: 1961. NA 875

- Szűcsminták, motívikák. 10 p. Mezőkövesd. Gy: 1963. NA 1309
 6699
 Kendermunka, fonó. Kisebb adatok. 2 p. Borsodnádásd. Gy: 1960. NA 807
 8375
 Adalékok a nógrádi palócság kenderkultúrájához, fonóéletéhez. I. rész. 77 NA 1870
 p. 56 k. Nógrád m. Gy: 1967.
 8866
 Emlékek a fonóból. Adatgyűjtés, főleg fonójátékok. 21 p. 12 k. Hollókő, NA 2080
 Nógrád m. Gy: 1968.

4. *Fonó*

- 6035 NA 34
 Hangonyvölgyi fonó. 12 p. Domaháza, Kissikátor. Gy: 1954-1955.
 7903 NA 673
 Bánvölgyi fonó. 12 p. Bánvölgy. Gy: 1959.
 7482 NA 1242
 Borsodi fonó. 241 p. Borsod m. Gy: 1960-62.
 Borsodi fonó. Monográfia Dr. Dömötör Sándor előszavával. 666 p. 328 k.
 Borsod-Abaúj-Zemplén megye. Gy: 1960-1965.
 6691 NA 798
 Kissikátori fonóról. Szokások, játékok stb. 5 p. Kissikátor. Gy: 1960.
 7903 NA 1427
 Hasított favillák és egyéb faeszközök készítése. Adatgyűjtés. 14 p. Sajóve-
 lezd. Gy: 1964.
 7906
 Erdei gyűjtögető gazdálkodás adatai. Főleg gombázás. 8 p. Uppony. Gy:
 1965.
 7905
 Erdei gyűjtögető gazdálkodás adatai. Adatgyűjtés. 6 p. Sajóvelezd. Gy: 1965.
 7904
 Erdei gyűjtögető gazdálkodás adatai. Adatgyűjtés. 5 p. Sajómercse. Gy: 1965.
 7880 NA 1573
 Bükki palóc vontatószánok. Adatgyűjtés. 5 p. Sajóvelezd. Gy: 1965.
 NA 1687
 Erdei gyűjtögetés adatai. 4 p. Sajómercse. Gy: 1966.
 NA 1688
 Erdei gyűjtögetés adatai. 5 p. Sajóvelezd. Gy: 1966.
 NA 1689

- Erdei gyűjtögetés adatai. 7 p. Uppony. Gy: 1966.
 8790 NA 1717
 Adatok az erdei gyűjtögető gazdálkodásra. Adatgyűjtés. 10 p. Kács. Gy: 1966.
 7911 NA 1699
 Erdi gyűjtögetés. Főleg gombázás. 9 p. Szomolya. Gy: 1966.
 7910 NA 1698
 Adatok a rózsaszedéstről. 5 p. Bogács. Gy: 1966.
 7909 NA 1696
 Erdi gyűjtögetés, főleg gombázás. 8 p. Bogács. Gy: 1966.
 7908 NA 1697
 Erdi gyűjtögetés. Adatgyűjtés, főleg gombázás. 9 p. Bogács. Gy: 1966.
 7907 NA 1690
 Erdi gyűjtögetés. Főleg gombázás. 12 p. Mályinka, Bánfalva, Gy: 1966.
 8679 NA 1958
 A tövisborona. Magnófelv. gyűjtés lejegyzése. 11 p. Sajóvelezd. Gy: 1967.

5. *Gazdálkodás, népi mesterségek*

- 6217 NA 86
 Szénégetés a Bükkben. Rövid adatközlés. 7 p. Mályinka, Miskolc, Ómassa, Tardona. Gy: 1956-1957.
 NA 453
 Mészégetés a Hór völgyben. 6 p. Cserépfalu-Hórvölgy. Gy: 1958.
 NA 679
 Az utolsó barkó juhász Domaházán. 5 p. Domaháza. Gy: 1959.
 NA 1426
 Tövisborona készítés észak- és dél bükkalján. 12 p. Borsod m. Gy: 1964.
 NA 1423
 Adatok népi-házoromdíszítéshez. 7 p. Sajóvelezd. Gy: 1964.
 NA 1572
 A sajóvelezdi fűzfakürt. 2 p. Sajóvelezd. Gy: 1965.
 6765 NA 682
 Ma is élő neves íróasszonyok és népművészek családjai és jellegzetes motívumai. 3 p. 1 m. Mezőkövesd. Gy: 1961.

6. *Hiedelmek, babonák*

- 6689 NA 794
 Boszorkány, rontás, lidérc, barboncás. 10 p. Borsodnádásd. Gy: 1960.

6693	NA 800
Babonák Kissikátorból. 3 p. Kissikátor. Gy: 1960.	
6696	NA 804
Tisztes fűfűstölés Hangonyon. Babonás szokás leírása. 2 p. 1 k. Hangony. Gy: 1960.	
6697	NA 805
Apró babonás szokások Szentsimonban. 2 p. Szentsimon. Gy: 1960.	
6700	NA 808
Tisztesfűstölés Bolyokon. 1 p. 1 k. Bolyok. Gy: 1960.	
	NA 858
Babonák. 9 p. Borsodszentgyörgy. Gy: 1961.	
6744	NA 849
Néhány babonás történet. 3 p. Sajóvelezd. Gy: 1961.	
6750	NA 855
Rontás, varázslás. 6 p. Hangony. Gy: 1961.	
6753	
Hiedelmek. Tüzesember, rontás, boszorkányok stb. 9 p. Disznósd. Gy: 1961.	NA 3799
Hajnaltüze Borsodban. 5 p. 2 k. Borsod m. Gy: 1964.	
6766	NA 863
Babonák. 5 p. Bogács. Gy: 1961.	
6767	NA 864
Népszokásokról és babonákról. 12 p. Krasznokvajda. Gy: 1961.	
6785	NA 925
Tisztesfű-fűstölés. 1 p. 1 k. Sajómercse. Gy: 1961.	
	NA 956
Hajnalégetés. 3 p. Bükk hegység. Gy: 1962.	
7526	NA 1484
Babonák. Mágikus szokások, hiedelmek. 12 p. Dédes. Gy: 1965.	
7888	NA 1629
Hiedelemmondák. Adatgyűjtés. 12 p. Cserépváralja. Gy: 1965.	
8798	NA 1970
Tisztesfűfűstölés. Adatgyűjtés. 3 p. 1 k. Kissikátor. Gy: 1967.	

7. Népszokások

(Hitélet, temetés, ünnepek stb.)

	NA 3240
Szüreti szokások. 3 p. Borsodszirák. Gy: 1958.	
	NA 1383
Maskurázók. 58 p. Borsod m. Gy: 1964.	

Kissikátori népszokások I. 18 p. Kissikátor. Gy: 4639

NA 87

Az Ijó-bál. 7 p. 5 k. Domaháza. Gy: 1944.

NA 2165

Névnapi köszöntő vers. 1 p. Berente. Gy: 1957.

NA 674

Jó bál. 22 p. Domaháza. Gy: 1959.

6560

A domaházi ijaó. Tanulmány egy régi farsangi mulatságról. 22 p. 14 k. 2 m. Domaháza. Gy: 1959.

6686

NA 791

Hitregei emlékek a Hangony-mellékén. 14 p. Szentsimon. Gy: 1960.

NA 957

Farsangi népszokások. 8 p. Bükkalja. Gy: 1962.

7881

NA 1618

Pünkösödölés. Adatgyűjtés. 2 p. 1 k. Hangony. Gy: 1965.

7887

NA 1628

Fejfüversek. Adatgyűjtés. 1 p. Sajóvelezd. Gy: 1965.

7886

NA 1625

Tréfás halottbúcsúztató. Adatgyűjtés. 2 p. 1 k. Sály. Gy: 1965.

NA 2164

Falusi néphagyományaink megújulásáról. 4 p. Észak-Borsod. Gy: 1969.

8. Játékok

Gyermekjátékok (kiolvasó, csúfoló). 46 db + kotta. Nagybarca. Gy:

NA 3235

NA 3914

Kihajtottam a ludamat. Népi játék feldolgozása bábszínpadra. 9 p. 1938. 2183

Gyermekjátékok. 18 p. 17 k. Gy: 1938-1939.

5788

Népzenei gyűjtés, főleg nótás gyermekjátékok, leánykörtáncok dalai stb. 78 p. 51 k. Hangács, Hegymeg, Lak, Nyomár, Perkupa. Gy: 1953.

6216

Hangonyvidéki gyermekjátékok. 49 p. 34 k. 4 m. Bolyok, Kissikátor, Susa, Uraj. Gy: 1956.

NA 71: Szentsimon 7 p.

NA 75: Domaháza, 3 p.

NA 72: Hangony, 8 p.	NA 76: Bolyok, 2 p.
NA 73: Borsodszentgyörgy, 6 p.	NA 77: Uraj-Susa, 4 p.
NA 74: Kissikátor, 9 p.	
	NA 84
Hangonyvidéki népi játékok. 21 p. Hangonyvölgye. Gy:	
	NA 311
Népi játékok. 96 p. Északborsod. Gy: 1957.	
	NA 146
Szószóló mondókák. 2 p. Bántapolcsány. Gy: 1957.	
6298	NA 389
Bánvölgyi játékok. I. 8 p. 11 k. 1 m. Bánfalva, Dédes. Gy: 1958.	
6562	NA 682
Viviási Panna-játék. Gyermejjáték leírása. 2 p. 1 k. Sajóivánka. Gy: 1959.	
	NA 3920
Kézirat a mancsózásról. 64 p.	
11793	NA 2652
Társas gyermejjátékok. 8 p. 6 k. Vadna. Gy: 1959.	
6786	NA 926
Gyermejjátékok. 8 p. 9 k. Sajómercse. Gy: 1961.	
7506	
Gyermejjátékok. 4 p. 4 k. Rakacaszend. Gy: 1962.	
7504	NA 1481
Gyermejjátékok. 4 p. 4 k. Csobaj. Gy: 1962.	
7017	NA 1052
Két gyermejjátékdallam. 1 p. 2 k. Balaton. Gy: 1962.	
7016	NA 1051
Gyermejjátékok. 3 p. 5 k. Járdánháza. Gy: 1962.	
7013	NA 1048
Egy gyermejjáték. 1 p. 1 k. Arló. Gy: 1962.	
7011	NA 1046
Gyermejjátékdallamok. 4 p. 5 k. Borsodnádásd. Gy: 1962.	
7009	NA 1044
Gyermejjátékdallamok. 2 p. 2 k. Borsodszentgyörgy. Gy: 1962.	
7006	NA 1041
Gyermejjátékdallamok. 6 p. 7 k. Borsodszirák. Gy: 1962.	
	NA 1483
Gyermejjátékok. 42 p. Gy: 1962.	
7004	NA 1039
Gyermejjátékok. 7 p. 7 k. Bogács. Gy: 1962.	
7001	NA 1036
Gyermejjátékok. 7 p. 9 k. Hegymeg. Gy: 1962.	

6998	NA 1033
Gyermekjátékok. 5 p. 7 k. Cserépváralja. Gy: 1962.	
	NA 3236
Gyermekjátékok. 24 dal + kotta. Felsőnyárad. Gy: 1964.	
	NA 1343
Nótás gyermekjátékok. 2 p. Martonyi. Gy: 1964.	
	NA 1341
Párosító játékok. 75 p. Borsod m. Gy: 1964.	
	NA 3237
Pusztafalusi játékok. 24 dal + kotta. Pusztafalu, Füzérkomlós. Gy: 1964.	
7884	NA 1621
Két népi gyermekjáték. Adatgyűjtés. 2 p. 2 k. Sajóvelezd. Gy: 1965.	
7882	NA 1619
Nótás gyermekjátékok. 4 p. 4 k. Martonyi. Gy: 1965.	
7491	NA 1468
Gyermekjátékok. 4 p. 2 k. Tiszaeszlár. Gy: 1965.	
7490	NA 1467
Gyermekjátékok. 4 p. 1 r. 3 k. Ónod. Gy: 1965.	
7492	NA 1469
Gyermekjátékok. 6 p. 6 k. Bódvarákó. Gy: 1965.	
7493	NA 1470
Gyermekjátékok. 4 p. 5 r. 3 k. Csernely. Gy: 1965.	
7494	NA 1471
Két gyermekjáték. 3 p. 2 r. Borsod. Gy: 1965.	
7495	NA 1472
Hej-némája' - játék. 2 p. 1 k. Szilvásvár. Gy: 1965.	
7496	NA 1473
Gyermekjátékok. 6 p. 1 r. 5 k. Nyomár. Gy: 1965.	
7497	NA 1474
Gyermekjátékok. 4 p. 3 k. Sajómercse. Gy: 1965.	
7498	NA 1475
Két gyermekjáték. 2 p. 1 r. 2 k. Bódvaszilas. Gy: 1965.	
7499	NA 1476
Gyermekjáték. 2 p. 2 r. 1 k. Járdánháza. Gy: 1965.	
7500	NA 1477
Gyermekjátékok. 10 p. 1 r. 9 k. Mezőkövesd. Gy: 1965.	
7503	NA 1480
Gyermekjátékok. 5 p. 5 k. Hernádszurdok. Gy: 1965.	
8791	NA 1960
Gyermekjátékok, Tardról. Adatgyűjtés. 8 p. 5 k. Tard. Gy: 1967.	

- ix 8680 NA 1959
Népi játékok. Adatgyűjtés. 12 p. 3 k. Aszaló. Gy: 1967.
- 8398 NA 1956
Gyermekjátékok. 12 p. 12 k. Sajóhidvég. Gy: 1967.
- 8397 NA 1955
Gyermekjátékok. 6 p. 6 k. Bőcs. Gy: 1967.
- 8383 NA 1875
Nótás játékok Nógrád megyéből. Adatgyűjtés. 12 p. 12 k. Bárna, Nógrád m., Nádújfalu, Heves m. Gy: 1967.
- NA 2086
Dobaja-játék. 4 p. 3 k. Hejőkeresztúr. Gy: 1968.
- 8886
'Dohaja' (Do haja)-játék. Adatgyűjtés. 5 p. 2 r. 3 k. Hejőkeresztúr. Gy: 1968.
- 8869 NA 2083
Játékok. Énekes-táncos játékok leírása. 12 p. 11 r. Nádújfalu, Heves m. Gy: 1968.
- 8867 NA 2081
Játékok. Főleg énekes-táncos játékok leírása. 9 p. 9 k. Hollókő, Nógrád m. Gy: 1968.
- 8865 NA 2079
Játékok. Énekes-táncos játékok leírása. 21 p. 19 k. Karcsa. Gy: 1968.
- 10382 NA 2294
Szomolyai népi játékok. 18 p. 9 k. Szomolya. Gy: 1969.
- 10379 NA 2268
Társas gyermekjátékok. 27 p. 1 r. 19 k. Mezőkövesd. Gy: 1969.
- 10365 NA 2244
Gömörszöllősi játékok. 15 p. 10 k. Gömörszöllős. Gy: 1969.
- 10362 NA 2218
Társas gyermekjátékok. I. 16 p. 14 k. Bodrogolaszi. Gy: 1969.
- 10855 NA 2356
Népi játékok, játékrigmusok. 16 p. 12 k. Semlyén. Gy: 1970.
- 11792 NA 2657
Dalos gyermekjátékok. 8 p. 2 r. 8 k. Bükkábrány. Gy: 1971.
- 11737 NA 2556
Népi gyermekjátékok. 10 p. 13 k. Tibolddaróc. Gy: 1971.
- 11494
Népi gyermekjátékok. 31 p. 31 k. Sály, Sajószöged. Gy: 1971.
- 11791 NA 2650
Felsőszárazvölgyi játékok, rigmusok. 19 p. 26 k. Felsőszárazvölgy, Alsótelekes, Felsőtelekes, Kánó, Imola. Gy: 1972.

11738	NA 2557
Népi játékok Csobádon. 15 p. 8 k. Csobád. Gy: 1972.	
9. <i>Lakodalom</i>	
Adatok az ónodi lakodalomhoz. 35 p. Ónod-Bánvölgy.	NA 3911
Kontyoló dalok és játékok. 6 p. Sajóvelezd.	NA 3918
Lakodalmi szokások, népdalok. 8 p. 2 k. Vadna, Dédes. Gy:	NA 3243
A vadnai lakodalom. 6 p. Vadna. Gy:	NA 3907
Lakodalom Bogácson 1891-ben. 5 p. Bogács. Gy: 1952.	NA 3229
6215	
Kissikátori lakodalmas szokások. 21 p. 7 k. 2 m. Kissikátor. Gy: 1956.	
Lakodalmas versek. 7 p. Borsodszirák. Gy: 1957.	NA 118
Lakodalmas versek. 5 p. Szendrő. Gy: 1957.	NA 119
Vőfélyversek és mondókák. 13 p. Tardona. Gy: 1957.	NA 144
Vőfélyversek. 11 p. Bántapolcsány. Gy: 1957.	NA 145
Vőfélyversek. 24 + 1 p. Dédes. Gy: 1957.	NA 147
Vőfélyversek. 19 p. Nekézseny. Gy: 1957.	NA 148
Lakodalmi versek. 19 p. Sajóvelezd. Gy: 1957.	NA 152
Vőfélyköszöntők. 4 p. Mezőkövesd. Gy: 1957.	NA 329
6232	
Lakodalmi versek. Tenki József, sajóvelezdi lakos vőfélyes kéziratos könyve (másolat). 97 p. 1 m. Sajóvelezd, Tardona, Nekézseny, Dédes, Bántapolcsány. Gy: 1957.	

6223	Lakodalmi versek. 16 p. 1 m. Mályinka. Gy: 1957.	NA 117
6351	Lakodalmas versek. 11 p. Barcika, Sajókazinc, Berente. Gy: 1958.	NA 508
6350	Lakodalmi versek. 30 p. Sajókaza. Gy: 1958.	NA 507
6348	Lakodalmas versek. 13 p. Sajóvámos. Gy: 1958.	NA 505
6347	Lakodalmi versek. 20 p. Sajómercse. Gy: 1958.	NA 504
6300	Lakodalmi versek. 14 p. Nagybarca. Gy: 1958.	NA 348
6299	Lakodalmas versek. 11 p. Bánhorvát. Gy: 1958.	NA 347
	Lánykiadó. 21 p. Domaháza. Gy: 1959.	NA 680
6561	Kendő és lakodalom Domaházán. Rövid tanulmány. 23 p. 8 k. 1 m. Domaháza. Gy: 1959.	
6507	Lakodalom Dédesen és környékén. Rövid tanulmány. 49 p. 19 k. 3 m. Dédes, Bántapolcsány, Mályinka, Tardona. Gy: 1959.	NA 612
	Borsodi lakodalmak. 40 p. Borsod m. Gy: 1960-61.	NA 876
6695	Adatok Szentsimon község lakodalmi szokásaihoz. 18 p. 13 k. 1 m. Szent-simon. Gy: 1960.	NA 803
6617	Adatok az upponyi lakodalomhoz. 24 p. 1 m. Uppony. Gy: 1960.	NA 696
	Kiházasító nóták. 4 p. Sajóvelezd. Gy: 1961.	NA 919
6745	Adalék a sajóvelezdi lagzihoz: menyecskekalács osztása. 3 p. Sajóvelezd. Gy: 1961.	NA 850
6749	Adatok a hangonyi lakodalomhoz. 4 p. Hangony. Gy: 1961.	NA 854
6783	Lakodalmas nóták. 4 p. 6 k. Sajóvelezd. Gy: 1961.	
8378	Lakodalmas mondókák, rigmusok. 17 p. Borsodgeszt. Gy: 1967.	NA 1873

Mikor a leányt kéred. 4 p. Borsodgeszt. Gy: 1967. NA 1874

Lakodalmi köszöntő. 14 p. Borsod m. Gy: 1969. NA 2166

Lakodalmi szokások. (A halál monológja.) 3 p. Dédes. Gy: 1975. NA 3238

10. *Mesék, történetek*

6214 NA 85
Vidróckiek nyomában. Novella vagy újságcikk. 7 p. Mályinka, Miskolc, Ómassa. Gy: 1956.

6687 NA 792

Történetek, mesék. 9 p. Szentsimon. Gy: 1960.

6688 NA 793

Népmesék. 25 p. Tard. Gy: 1960.

6690 NA 714

Szentistváni népmesék. 8 p. Szentistván. Gy: 1960.

6692 NA 799

Az ördög-szerető. Népmese. 3 p. Kissikátor. Gy: 1960.

6742 NA 847

Emlékek Vidrócki Marciról. Betyártörténetek. 6 p. 1 m. Uraj. Gy: 1961.

6743 NA 848

Mesék. 33 p. Sajóvelezd. Gy: 1961.

6746 NA 851

Az állatok nyelvén értő juhász. Mese. 3 p. Dédes. Gy: 1961.

6748 NA 853

Az élet meg a halál vize. Mese. 6 p. Hangony. Gy: 1961.

6751 NA 856

Árgyéus királyfi. Mese. 3 p. Szentsimon. Gy: 1961.

NA 897

Mesék, anekdóták. 42 p. Mezőkövesd. Gy: 1961.

6752 NA 857

Az élet és halál vize. Mese 9 p. Mezőkövesd. Gy: 1961.

6778

Mesék, tréfák. 2 p. 1 k. Mezőkövesd. Gy: 1961.

6838 NA 947

Mesék. 18 p. Sajómercse. Gy: 1961.

- 7486 NA 1160
Molnár Borbála meséi, mondái. 27 p. Sály. Gy: 1962.
- 7485
Találós mesék. 3 p. Borsodszirák, Hegy meg, Lak, Martonyi. Gy: kb. 1962.
- 7484
Találós mesék. 2 p. Böcs, Hernádnémeti. Gy: kb. 1962.
- 7483
Találós mesék. 1 p. Mezőkövesd, Szentistván, Tard. Gy: kb. 1962.
- Találós mesék. 4 p. Barkóság. Gy: 1963. NA 1314
- Találós mesék. 1 p. Matyóság. Gy: 1963. NA 1315
- Találós mesék. 3 p. Cserehát. Gy: 1963. NA 1316
- Találós mesék. 2 p. Hernádvölgy. Gy: 1963. NA 1317
- Mésék az ördögszeretőről. 45 p. Borsod m. Gy: 1964. NA 1342
- Találós mesék a szövés-fonásról, háztartásról. 14 p. Borsod m. Gy: 1964. NA 1344
- 7525 NA 1499
Molnár Borbála meséi. II. rész. 24 p. Sály. Gy: 1965.

11. Népi kéziratok, levelek, népköltők, versek

- 6349 NA 506
Antal József szerelmes levelei 1912-ből. 4 p. Sajókaza. Gy:
- 6218
Eredeti népi kézirat másolata. Egyházi énekek, zsoltárok, verses család-történet stb. 23 p. Kisgyőr. 1843-1849. Gy:
- Kisgyőri népköltők versei. 22 p. Kisgyőr. Gy: 1956. NA 105
- Kisgyőri népköltők versei. 52 p. Kisgyőr. Gy: 1957. NA 341

6301

Pál Lajos népköltő versei. I-II. Másolat. 45 p. Gy: Nagybarca. 1917-1918.
NA 351

Pál Lajos népköltő versei. 20 p. Nagybarca. Gy: 1958.

NA 451

Pál Lajos levelezései. 44 p. Nagybarca. Gy: 1958.

NA 509

Verses önéletrajz. 6 p. Sajóbábony. Gy: 1958.

NA 1626

Török Piroska és Horváth István versei. 10 p. Nagybarca. Gy: 1965.

12. *Néprajz, helytörténet*

NA 3797

L.Á. lektori véleménye Szűcs István: „A házivászon felhasználása és szerepe egy falu életében” c. pályaművéről. 2 p.

HTD.77.272.453.

A Lator völgye. Tanulmány. é.n. 5 p.

HTD.77.320.1.

Borsod értékei, szépségei. (Néprajzi rész.) Gépelt kézirat. 40 p. 1950-es évek.

6040

NA 32

A barkókról. 22 p. Kissikátor. Gy: 1955.

6034

NA 33

Nemesek és „partiak” Szuhafőn. 49 p. 1 m. Szuhafő. Gy: 1955.

NA 3839

Nemesek és partiak Szuhafőn. 49 p. Szuhafő. 1955.

NA 352

Borsod értékei (néprajzi rész). 40 p. Borsod m. 1956.

NA 349

Képek Cserépfalu népeletéről. „A cserépi sugártorony”. 49 p. Cserépfalu. 1958.

NA 350

Képek Dédestapolcsány népeletéről. „Egy virágzó község a Bán völgyén”
4 p. Dédestapolcsány. 1958.

NA 704

Pereces története képekben (bányász mozgalmi adatokkal). 11 p. Miskolc-
Pereces. 1960.

NA 797

Az emberpiactól a munkásszállóig. 4 p. Miskolc. 1960.

NA 815

Adatok Miskolc távcéléletéhez. 1 p. Miskolc. 1960-61.

NA 945

Nyelvészeti adatok. 24 p. Mezőkövesd. 1961.

7035

NA 954

Az 1962. évben megrendezendő néprajzi kiállítás forgatókönyve. 1 p.
(Bodgál Ferencsel közösen). Miskolc, Borsod m. 1962.

NA 1129

Múzeumi (honismereti) szellemi vetélkedőhöz kérdés-felelet. 14 p. (Bod-
gál Ferencsel és Megay Gézával közösen). Borsod m. 1962.

7129

„Múzeumunk kincsei – c. kiállítás néprajzi részének anyaga. (1962. ok-
tóber.)” Forgatókönyv. 4 p. (Bodgál Ferencsel közösen). Miskolc, Bor-
sod m. 1962.

NA 1394

Múzeumi szellemi vetélkedőhöz kérdés-felelet. 13 p. (Bodgál Ferencsel és
Megay Gézával közösen). Borsod m. 1962.

NA 1133

Népművészeti kiállítás szövegei. 16 p. (Bodgál Ferencsel közösen). Bor-
sod m. 1962.

NA 1175

B.-A.-Z. megye története – forgatókönyv, helytört. népi részlete. 8 p. 1 r.
(Bodgál Ferencsel és Megay Gézával közösen). Borsod m. 1963.

Dűlőnevek, helynevek. 13 p. Latorút. Gy: 1963. NA 1318

Miskolci nyomdászok munkásmozgalmi emlékei. 12 p. Miskolc, 1963. NA 1622

Erdei munkásszállások. 16 p. Bükkhegység. 1966. NA 1716

A diósgyőri szabadtéri néprajzi múzeum (falumúzeum) előkészítésével kapcsolatos munkák. (Jelentések, tervezetek.) 29 p. (Bodgál Ferencsel közösen). Diósgyőr. 1970. NA 2359

Módszeres szempontok a folklór kutatásához. 40 p. NA 3778

Néprajzi lexikon címszavai. 49 p. NA 3912

13. Zene, tánc

Adat a borsodi népzene pentatóniájához. 39 p. Borsod m. Gy: 1951-19 NA 802

So-pentaton dalok kapcsolata pentaton dalokkal. 15 p. Borsod m. Gy: 1951-65. NA 1623

6575 Pásztornóták. Adatok a borsodi népzene öt fokúságához c. dolgozat kiegészítése. 10 p. 13 k. 2 m. Mezőcsát. Gy: 1957.

Népdal-népzene. 19 p. Sajómercse. Gy: 1958. NA 503

Népzenei anyag. 41 p. Uppony. Gy: 1960. NA 690

Egy archaikus dallamsajátság a Hangony vidéki népzeneben. 10 p. Hangonyvidék. Gy: 1960. NA 712

Népzenei adalékok. 10 p. Mezőkövesd. Gy: 1961. NA 946

Adatok az északborsodi pásztor- és parasztdalok kapcsolatához. 17 p. Borsod m., barkóság. Gy: 1964. NA 1424

Borsodi palóc dallamtípusok. 21 p. Barkóság. Gy: 1965. NA 1617

Népi táncmozgalmunk. 9 p. Mezőkövesd. Gy: 1967. NA 1971

14. Vegyes

Adalékok a régi mezőkövesdi ... 29 p. Mezőkövesd. Gy: 1961. NA 861

Sajómercsei gyűjtés. 11 p. NA 3908

Vegyes gyűjtés — lakodalmi szokások, gyermekjátékok, dalok, matyó mancsófák. 73 p., 42 dal + k. Taktaszada, Bekecs. Gy: NA 3241

Dalok, balladák. 3 p. Borsodgeszt. Gy: 1957. NA 310

6231
Népdalok, népballadák. 18 p. 26 k. 1 m. Borsodszentgyörgy, Bántapolcsány, Mályinka, Tardona. Gy: 1957.

6322
Népdalok, játékok. 82 p. 138 k. 1 m. Bogács, Cserépfalu, Dédes, Tard, Tardona, Tiszabábolna, Szentistván. Gy: 1958.

NA 448 Bogács, 7 p.
NA 432 Cserépfalu, 25 p.
NA 450 Dédes, 6 p.
NA 446 Tard, 13 p.
NA 449 Tiszabábolna, 8 p.
NA 447 Szentistván, 14 p.

6588

NA 691 + 692

Lakodalmi versek – Névnapi köszöntő vers. 15 p. Berente. Gy: 1960.

NA 700

Vegyes (balladák, babonák, regék). 18 p. Uppony. Gy: 1960.

Néprajzi gyűjtés Berentén. Kazincbarcika. 1969. Gépelt pld. 96 lev. (Péter Andrással és Laczensik Jánossal közösen). Kazincbarcikai Városi Könyvtárban.

15. Lajos Árpád hagyaték

NA 3781

Gyűjtőfüzetei. 2 db.

NA 3899

Gyűjtőfüzet I. 127 lap. Monok, Zilíz, Nyomár, Hangács, Bodroghalom, Bodrogház, Dövény, Sajóalgóc, Bükkábrány, Cigánd.

NA 3900

Gyűjtőfüzetei II. – 1949, 1953, 1968, 1961, 1960, 1970. – 158 lap. Bükkábrány, Nagybarca, Cigánd, Borsodgeszt.

NA 3901

Gyűjtőfüzetei III. 1949, 1954, 1972. – 99 p. Hangony, Tiszalúc, Tardona, Bogács, Bükkmogyorósd, Szentistván, Mezőkövesd, Sajóalgóc, Borsodgeszt.

NA 3902

Gyűjtőfüzetei IV. 178 p. Méréfalva, Cserépváralja, Rimóc.

NA 3903

Gyűjtőfüzetei V. 147 p. – 1957, 1959. Borsodszirák, Tard, Hegymeg-Lak, Mályinka, Szalonna, Majoros.

Gyűjtőfüzetei VI. — 1953, 1957, 1958. — 160 p. Borsodnádasd, Szentsimon, Bogács, Sály, Lak, Tardona.

NA 3904

Gyűjtőfüzetei VII. 219 p. — 1953, 1976. Szentsimon, Tardona, Mezőkövesd, Sajóvelezd.

NA 3905

Gyűjtőfüzetei VIII. 188 p. — 1951, 1958, 1959, 1961, 1962. Bükkmogyorósd, Kara, Galgóc, Nagybarca, Bodrogolaszi, Pálháza.

NA 3906

Határidőnaplója.

NA 3788

L.Á-nak írott levelek. 38 db.

NA 3949

L.Á-nak 1966-ban küldött levelek. 5 db.

NA 3764

L.Á-nak 1967-ben küldött levelek. 2 db.

NA 3763

L.Á-nak 1968-ban küldött levelek. 6 db.

NA 3762

L.Á-nak 1969-ben küldött levelek. 4 db.

NA 3761

L.Á-nak 1970-ben küldött levelek. 2 db.

NA 3760

L.Á-nak 1971-ben küldött levelek. 10 db

NA 3759

L.Á-nak 1972-ben küldött levelek. 2 db.

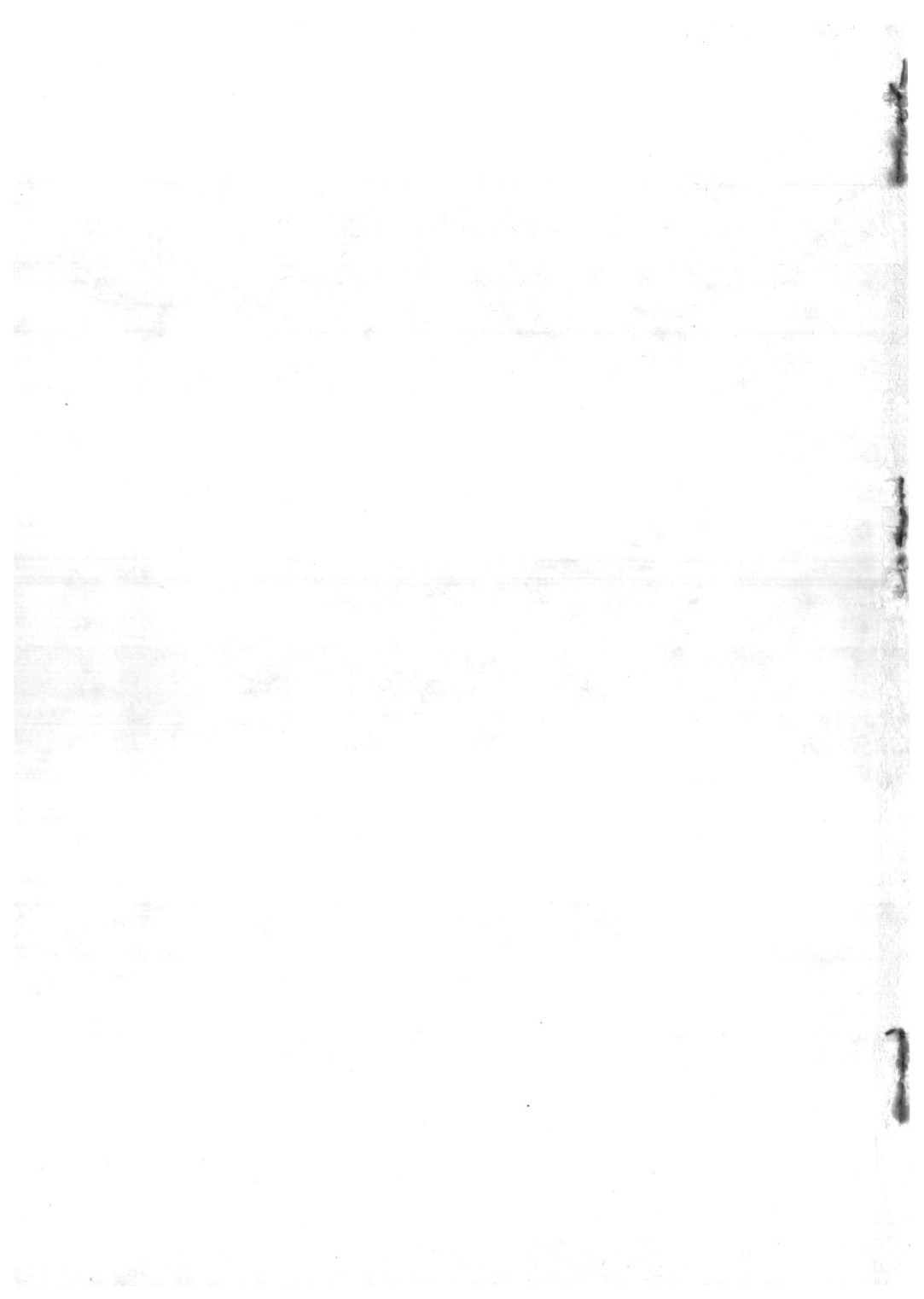
NA 3758

Önéletrajz. 1955. 2 p.	NA 3823
L.Á. véleményezései. 10 p.	NA 3796
L.Á. fényképei. 7 db.	NA 3950
L.Á. igazolványai. 4 db.	NA 3951
L.Á. középiskolai értesítő. 1935.	NA 3421
Gyászjelentés. 1 db + 1 lev. Miskolc. 1976.	NA 3234

Összeállította:
Környeyné Gaál Edit

TARTALOM

<i>Környeyné Gaál Edit</i> : Lajos Árpád életéről és munkásságáról	5
<i>Ujváry Zoltán</i> : Lajos Árpád folklorisztikai munkássága	8
<i>Kriston Vizi József</i> : Lajos Árpád, a népi gyermekjátékok kutatója	17
Lajos Árpád munkássága (Bibliográfia)	
Összeállította: <i>Környeyné Gaál Edit</i>	22

A sorozatban eddig megjelent:

- I. *Bodgál Ferenc*: Borsod megyei néprajzi irodalma I. (1958) (Elfogyott)
- II. *Istvánffy Gyula*: Palóc népköltési gyűjtemény (1963) (Elfogyott)
- III. *Lajos Árpád*: Borsodi fonó (1965) (Elfogyott)
- IV. *Bodgál Ferenc* (szerk.): Borsod megye népi hagyományai (1966) (Elfogyott)
- V. *Bodgál Ferenc*: Borsod megye néprajzi irodalma II. (1970)
- VI. *C.Nagy Béla - Sztareczky Zoltán*: A cekeházi Sívák család népdalművészete (1972)
- VII. *Dobrossy István* (szerk.): Foglalkozások és életmódok (1976) (Elfogyott)
- VIII. *Újváry Zoltán*: Gömöri népdalok és népballadák (1977)
- IX. *Fügedi Márta - Viga Gyula*: Borsod megye néprajzi irodalma III. (1979)
- X. *Szabadfalvi József - Viga Gyula* (szerk.): Néprajzi tanulmányok a zempléni hegyvidékről (1981)
- XI. *Bakonyi Béla*: A szántói széles utca. 77 abaújszántói és sárazsádányi népdal (1981)
- XII. *Viga Gyula* (szerk.): Néprajzi dolgozatok Borsod-Abaúj-Zemplén megyéből (1981)
- XIII. *Szabadfalvi József - Viga Gyula* (szerk.): Répáshuta. Egy szlovák falu a Bükkben (1984)
- XIV. *Kiss József*: Matyó népdalok (1984)
- XV. *Kunt Ernő - Szabadfalvi József - Viga Gyula* (szerk.): Interetnikus kapcsolatok Északkelet-Magyarországon (1984)
- XVI. *Szabadfalvi József - Viga Gyula* (szerk.): Interetnikus kapcsolatok Északkelet-Magyarországon II. Kiegészítő kötet (1985)
- XVII. *Barsi Ernő*: Sály. Egy bükkalji falu néprajza
- XVIII. *Szabadfalvi József - Viga Gyula* (szerk.): Árucsera és migráció
- XIX. *Viga Gyula* (szerk.): Fejezetek a Bodrogház néprajzából
- XX. *Molnár Mária*: Egy Borsod megyei község társadalmi átrétegződése (Borsodgeszt 1945–1978) (1986)
- XXI. *Lajos Árpád emlékezete* (1987)

15.- Ft

A HERMAN OTTÓ MÚZEUM NÉPRAJZI KIADVÁNYAI XXI.